KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

102.

• YIL: 9
• EYLÜL 1994
• 35.000.- TL.

bu sayıda

• ismet kemal karadayı
• serdar ünver
• osman bolulu
• abdullah aşçı
• nezih halim neyzi
• ibrahim yıldız
• nazif evren
• ali mustafa
• çiğdem sezer
• aşkın bakkalcı
• ahmet özer
• nurullah can
• filiz oskay leloğlu
• gündoğdu sanımer
• h. ertan tokinan
• ayhan can
• m. reşat sümerkan
• muhsine helimoğlu yavuz
• muzaffer uyguner
• zekeriya saka
• tuğrul asi balkar
• mehmet güler
• timuçin özyürekli
• a. kadir bilgin
• abdülkadir paksoy
• ömer nida
• gülseren engin
• m. güner demiray
• orhan özben
• neriman calap
• süleyman şenel
• sıtkı salih gör
• fahrettin demir
• m. naci ünver

atardamar:

masal kadınları

İncelediğim toplam 90 masaldan masalların tamamı derleme ürün kez sözden yazıya tarafımdan geçirilmiştir ve özgündür), 45'inin ana kahramanını kadınlar oluşturuyorlar ve masalın ana olayını da onlar yönlendiriyorlar.

Öteki masalların çoğunda da yan kahramanlar olarak yer alıp, yine önemli işlevler yükleniyorlar. Masalların ana kahramanı olan bu kadınları başlıca şu 7 grupta toplayabiliriz:

1- Mutluluğu yakalamak için uğraş veren, olayların gidişini yönlendiren akıllı, vefalı, özverili, direşken kadınlar.

2- Kıskanç ve iftiracı kadınlar.

3- Kötü kalpli üveyanneler, büyücü kadınlar ve acımasız dev anaları.

4- Cinsel tacizlere uğrayan kadınlar.

5- Eşlerine ihanet eden kadınlar.

5- Eşlerine ihanet eden kadınlar.

6- Yalan ve kurnazlıkla mutluluğa ulaşmak isteyen kadınlar.

7- Akılsız, beceriksiz, sağduyusuz kadınlar.

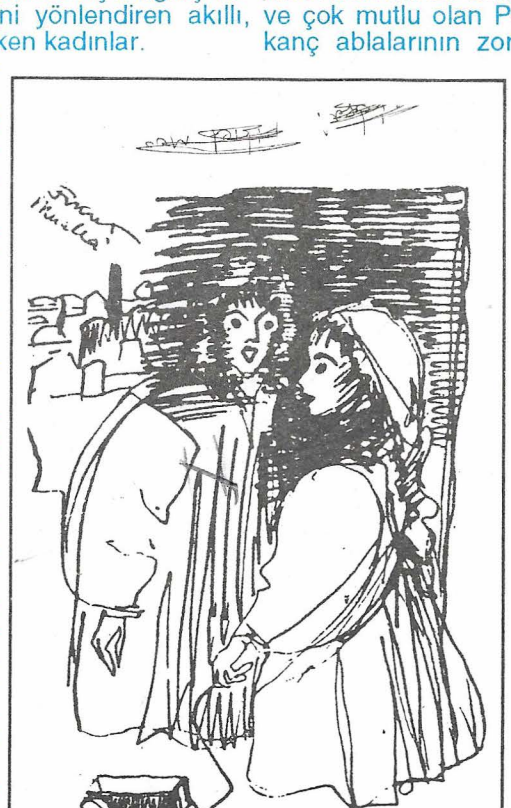

1- Mutluluğu yakalamak için uğraş veren olayların gidişini yönlendiren akıllı vefalı - özverili - direşken kadınlar

Bu masal tipi "Eşmanip" masalında, elinden kaçırdığı mutluluğun ardına düşen bir kadın olarak karşımıza çıkar. Sırrını saklayamayıp annesine söylediği için dış görünüşü eşek olduğu halde, aslında olağanüstü bir varlık olan kocasını elinden kaçıran padişahın kızı, onu bulmak için yanına iki heybe altın alıp, bir ata binerek yollara düşer. Pekçok uğraş verip, pek çok sıkıntı çektikten sonra, ona yeniden kavuşur.

"İnsan sahip olduğu güzelliklerin değerini ancak onu yitirdikten sonra anlar ve yeniden elde etmek için, büyük bir uğraş vermesi gerekir."

"Bazı sırların saklanmaması, çok me- rak ve kuşku felaket getirir."

"Mutluluğa giden yol uzun ve çetind

"Sabırlı, kararlı ve cesur insan amaçlarına ulaşabilirler" gibi, iletileri içinde taşıyan bu masalın konusu ile tolojideki "Eros ile Psıkhe" (Sevgi Ruh) arasında şöyle bir benzerlik vard

Psıkhe kocası Eros'la yalnızca, g karanlığında birlikte olmakta ve onun olduğunu bilmemektedir. Eğer onun yü nü görürse bu sır bozulacak ve bu mu luk bitecektir. Bir zaman bu sırrı sakla ve çok mutlu olan Psıkhe sonunda, kanç ablalarının zorlamalarına daya mayarak bir ge mumu yakıp, u yan kocasının züne bakar ve sım bozulduğu de onu kaybe Eros ona şö söyler: "Akılsız Kuşkunun aşkı çırdığını bilmi musun? Bana bakışının son kış olacağını sa söylememiş dim? ..... S kendime eş ola seçtim. Buna la olduğunu isbat miş olsaydın, nem ve gökyüz deki büyük tanr sana ölümsüz verecekler ve de benimle, s suzluğa kadar g yüzünün güze cennetleri içi yaşayacaktın. Ş di, her şey bitti. ni bırakıp ayrılm gerek.

.....

Cesaretinin, inancının üstün olm şartıyla bana tekrar varabilirsin. Bu, ney ve acının uzun ve zahmetli yolud (Mitolojiden Masallar, Buckley, Çev. han Petek, İst. 1985, s.35)

"Padişah ile Çocukları" masalın k ramanı olan, padişahın akıllı kızı, ba sının kocasına sorduğu her sorunun nıtını ona öğreterek, oğlanı korur onunla mutlu olur.

"Terzi ile Karısı" masalında ise, te nin akıllı karısı, kendisine gözkoyan dişahın kocasına kostuğu her kos

KIYI'dan

• 100. sayıdan söz edenler

Dergimizin 100. sayıya ulaşması nedeniyle bu önemli yıldönümümüzü dile getiren, haber veren gazete ve dergi yöneticilerine teşekkür ederiz. Varlık, İnsancıl, Milliyet / Sanat dergileriyle, Cumhuriyet, Cumhuriyet / Kitap ek'i, yerel Karadeniz, Hürses, Trabzon Ekspres gazeteleri dergimizin 100. sayıya ulaştığını okurlara duyurdular. Kıyı için yapılan bir değerlendirmede ise "amatör" nitelemesi yapıldı. Profesyonel dergilerle aramızdaki ayrımın renkli olmak ve İstanbul'da çıkmak olarak değerlendirilmesi sözkonusuysa, buna bir diyeceğimiz yok. Ancak, Kıyı'nın 100 sayılık birikiminde, yazınımızın en saygın adlarının ürünlerinin yer alması, onun gerçek kimliğini yansıtmaya yetiyor sanırız.

• Değerli şair ve yazarımız **Şinasi Özdenoğlu**, Türk Edebiyatının seçkin sanatçılarıyla yakın dostuğu ekseninde, onların sanatına, ürünlerine sımsıcak bir bakış yöneltiyor.

Gelecek sayımızda, ilk yazısı **"otuzbeş yaş"** şiirinin şairi **Cahit Sıtkı Tarancı** üzerine olacak. **Özdenoğlu "Cahit Ağabey, cebinden çıkardığı kağıda, el yazısıyla yazılmış" otuzbeş yaş" şiirini 'Şükran Lokantası'nda bana okumuştu."** diyor yazısında. Gelecek sayılarımızda, okurlarımıza bu ilgi çekici yazıları sunmaya başlayacağız.

• Dostlar aramızda

Yaz tatili nedeniyle, kimi dostlarımızı aramızda görmenin mutluluğunu yaşadık. **Adapazarı**'nda yaşamını sürdüren şair arkadaşımız **Çiğdem Sezer** ve **Tekirdağ**'da **Kıyı**'nın başarılarıyla kıvanç duyan, dergimize ürünleriyle katkıda bulunan, şair arkadaşımız **Hasan Akarsu**'yla temmuz ayında birlikte olduk.

• Tv / 61'de söyleşi

Şair arkadaşlarımız **Ali Mustafa** ile **Çiğdem Sezer**, şair **Ahmet Özer**'in yönettiği bir söyleşinin konuğu oldular. Yerel Tv / 61'de, 15 Temmuz 1994 günü akşamı canlı yayın olarak gerçekleştirilen program, 50 dakika sürdü. **Ali Mustafa** ve **Çiğdem Sezer** ilk kez çıktıkları bir Tv programında, şair **Ahmet Özer**'in sorduğu sorulara verdikleri yanıtlarda, yaşamlarını, kitaplarını anlatma olanağı buldular, şiirlerinden örnekler verdiler.

• Sıvas Kitabı (Bir Topluöldürümün Öyküsü) yayımlandı

Sıvas Topluöldürümünü çok yönlü yansıtan kitap, **Edebiyatçılar Derneği**'nin bir ürünü olarak Haziran 1994'te okura ulaştırıldı. İncelemeler, Tanıklıklar, Belgeler, Yitirdiklerimiz ve Tepkiler bölümlerinden oluşan kitapta, Dernek Başkanı **M. Şerif Onaran**'la **Kültür Bakanı Fikri Sağlar**'ın yazılarına da yer verilmiş. Kitapta alanında uzman kişiler, değişik açılardan **Sıvas** olayını inceliyor. Yakınını bu olayda yitirmiş kişilerle görüşmeler yapılıyor, kurtulanların, kitapta yer alması amacıyla yazdığı yazılara, değişik kesimlerin konuyla ilgili görüş ve düşüncelerine yer veriliyor. Pek çok fotoğrafın ve gazete kupürünün yer aldığı kitapta, ayrıca sağcı ve şeriatçı basının olayla ilgili değerlendirmeleri yansıtılıyor. 578 sayfalık kitabı, gazeteci **Attila Aşut** yayıma hazırladı. Kitap, **Edebiyatçılar Derneği, Özveren sokak No.: 3 / B Demirtepe 06570 ANKARA, P. K. 15 Yenişehir - ANKARA, telefon ve faks: (0312) 230 67 34** adresinden istenebilir.

• Kitap-lık dergisinde Arslan Pulathaneli

Yapı Kredi Yayınları'nın Aylık Ücretsiz Kitap Tanıtım Dergisi KİTAP-LIK, Haziran / Temmuz 1994 tarihli 9. sayısında **"Türkiye'nin En Zengin Şiir kitaplığı"** başlığında, dergimizin Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı, şir sevdalısı sevgili **Arslan Pulathaneli** ağabeyimize tam sayfa ayırdı. Şair **Gültekin Emre**'nin **Pulathaneli** ile yaptığı söyleşide **"Elli yıllık uğraşı sonucu Türkiye'nin en büyük şiir kütüphanesini kurmuş olan Trabzonlu Arslan Pulathaneli Babil kitaplığı'nın mimarlarından biri"** olarak tanıtılıyor. Okurlarımızı, söz konusu söyleşiyi okumaya çağırıyoruz. Meraklıları **Arslan Pulathaneli**'den dergimiz adresine yazarak bu söyleşinin fotokopisini de isteyebilirler. Söz konusu söyleşi, **10 Temmuz 1994** Pazar günü **Cumhuriyet** gazetesinde eleştirmen **Konur Ertop**'un **"Dergilerde Gezinti"** adlı yazısında da dile getirildi.

• Ölümler, ölümler...

Türk Sanat Müziği Bestecisi **Sadi Hoşses** 3 Temmuzda, **İzmir**'de öldü. Yaşamını demokrasiye ve özgürlüklere adayan **Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği**'nin yiğit önderi **Teoman Öztürk** de 11 Temmuz 1994 günü yaşamını yitirdi. Temmuz ayında Türk Halk Müziği sanatçısı **Şemsi Yastıman** da aramızdan ayrılanlar arasındaydı. Yaşamını yaşadığı topluma adayanların ölümsüzlüğü bilinen bir gerçektir.

14 Temmuz 1994 günü Tiyatro ve Sinema sanatçısı **Ayfer Feray** yaşımını yitirdi. **Ayfer Feray**, 66 yaşındaydı, 1928 yılında **İzmir**'de doğan, 1951 yılında sinemaya geçen sanatçı, 1953 yılında **Dormen Tiyatrosu**'na girmişti. **Nisa Serezli** ve **Tolga Aşkıner**'le birlikte **Dormen Tiyatrosu**'ndan ayrıldıktan sonra, 1965 yılında **A film** yapımevini kuran **Feray**, 1972 - 1973 sezonundan sonra tiyatrodan uzun süre ayrı kalmıştı. 1980 - 1981 sezonunda **"Çöpçatanın Fendi"** oyunuyla sahnelere dönen **Ayfer Feray**, 15 yıldır **Bodrum**'da yaşıyordu. Pek çok filmde rol alan sanatçı, bir ara kendi adına bir tiyatro topluluğu da kurmuştu.

• Yepyeni bir kitap

Şair arkadaşımız **Tuğrul Asi Balkar**'ın 1993 Sabri Altınel Şiir Ödülü'nü alan dosyası **Promete Yayınları**'nda BİR SEVİNÇ DEPREMİ adıyla kitaplaştı. 71 sayfadan oluşan kitapta, dergimizde birkaç aydan beri yayımlanan **"Cinayet Sureleri"** adlı uzun şiiri de yer alıyor. Birbirinden özgün şiirlerin yer aldığı bu ödüllü kitap, **Promete Yayınları P. K. 119 Yenişehir / Ankara (Tel: (0312) 435 46 19)** adresinden istenebilir.

• PTT dikkat!

Son aylarda dergimizin pek çok sayısı, ne yazık ki okurlarımızın, abonelerimizin eline geçmemektedir. 8 yıldan beri yaşamadığımız bu durumu, hayretle karşılıyoruz. Birçok okurumuza, dergimizi ikinci kez göndermek zorunda kalıyoruz. Bu da bizler için, kuşkusuz türlü zorluklar oluşturmaktadır.

PTT yöneticilerine, görevlilerine sesleniyoruz. Nice emeklerle çıkarılan dergimizi bekleyenlerin gözü yolda kalmasın. Lütfen konuya gerekli özeni gösterelim. Dergimiz okurlarımızın eline ulaştırılmazsa, konuyu sürekli gündemde tutmaya kararlıyız.

• **Ekim** sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza, sağlıklar, başarılar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	: **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	: **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	: **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	: **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	: **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	: **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	: **Özer DÖLEK**
Kapak Deseni	: **Fikret MUALLA**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

BASKI: **ART Ofset Matbaacılık** Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 400.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 350 bin)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **35.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

hasan izzettin dinamo'ya saygı*

● İsmet Kemal Karadayı

Bir zamanlar bir dergide (Sesimiz). "Çok Özel Olmayan Yanlarıyla Düşün Sanat Dostlarım" başlığı altında "Portreler" çizmeye çalışıyordum. Derginin Nisan 1981 sayısında, Hasan İzzettin Dinamo'yu şöyle anmıştım:

"Savaş ve açlık yıllarından gelerek büyük İsyan'ı sonsuz Barış'la Kutsal'laştıran ünlü yazarımızın romanları da, şiirleri de bile biledir, belgeseldir. O, İsa'ya yaranamamıştır ama onun Musa'sı etkili tiptir. Yapıtlarının çoğu Menekşe'de doğmuş, Basınköy'de gelişmiştir. Giz ile izlenceler, Pülümür'ün kır çiçeği kokan dağlarıyla suyu bol Erzincan ovalarına dek uzanmaktadır. İncelerken ve eleştirirken, özellikle de çağdaş, gerçekçi, yenilikçi, kalıcı yapıtlar veren sanatçıların hep iyi, olumlu, örnekleyici yanlarını alarak tanıtmıştır. Bır süre İstanbul'un her yanından kurt başları, taşlaşmış insan yüzlerini toplamış, ikili üçlü çoklu kompozisyonlar yaparak onları sergilemiştir. Bu yüzden kendisine amatör antrapolog bile denmiştir. Toplumcu gerçekçiliğin aslına, gerçek toplumculuğun esasına ve hep İnsan'a bağlı kalmıştır. Güğümü, tesbihi de olsa, en büyük köyün iyiliksever, sevimli ağası görünümünü alacak olan bu çağdaş ermiş'imizin, mantının ve tatlının her türlüsünü sevdiği de bilinmektedir..."

1968'lerden başlıyarak ölünceye dek Dinamo'yu sürekli izledim, okudum, gördüm. "Arınmalar" adlı gezi günlük anı anlatı kitabımın birçok sayfasını onun adı da süslemiş, benim için onur kaynağı olmuştur. Oradan iki küçük alıntı yapıyorum:

"... Şavaş ve Açlar'ını bugüne dek okuyamamıştım. Musa'nın Gecekondusu ile uyandım. Orada, bildiğim yerleri, bildiğim insanları anlatıyor Dinamo. Benim dağlarım, benim kekiklerim; benim marabalarım, kirvalarım; benim ezilmişliğim, Bunçuk'um. kaçışlarım... Gecekondu'da tanıdığım Musa'nın birden çocukluğuna geçiş, sonra açlığına ve öksüzlüğüne varış, aydınlığını buluş, gerçekten insanı sarıcı, sarsıcı... Hasan İzzettin Dinamo'yu Ayten'le (Yüceil) -ki, beni ona götürerek ilk tanıştıran, bu değerli, TÖS'lü öğretmen dostumdur...- arayışımız, gözlemimiz ayrıca ilginç! Menekşe! Menekşe'de kedi, köpek, tavuk bir arada... İçerde renklendirilmiş taşlar, yontular var. Bakırköy'de ise üçüncü cilde gelmiş Kutsal Barış'lar, Pülümür Türküleri, bir büyük roman taslağı... Ağabeyce, babacan, sıcak ve içtenlikli, engingönüllü ve etkin bir dost. Şiirle, sevgiyle dönüyoruz. Yer yer geçmişin sürgünleri, acıları ile düşüncemiz, duyarlılığımız altüst oluyor..." - 1973.

"... Bendeki Nobel adaylarımız arasında Yaşar Kemal'den başka Aziz Nesin, Melih Cevdet Anday da var. Ardından Dinamo... Ve yaşasalardı Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkçısı..." - 1976.

*

Bir yerde:

"Merak etmeyin ahbaplarım

"Yeşil gecesinde çayırların

"Yine aşıklara öpüşmek var"

Bir başka yerde:

"Pülümür kızları çalı çırpı

"Pülümür erkeği kara bir daldı

"Bana Pülümür'den kala kala

"Kara bir açlık destanı kaldı"

Diyen Dinamo'ya birgün, "siz benim eniştemsiniz" gibi takılmıştım. Kuşkulu, sevecen, mavi mavi bakmış, sorgulu durmuştu. "Çünkü, diye eklemiştim, o Pülümür dağlarında sevdiğiniz çoban kızı var ya, o, benim kızkardeşimdi..."

Ağzından çıkan, unutulmaz bir kahkahaydı. Ama nasıl, güzel... Birgün de, Kutsal İsyan kitabının kapağındaki kompozisyondan esin-

hüzün

Serdar Ünver

Bitek yaylasında yokluğun
Büyütür yaz boyu umutlarını
Açar ardına dek kapılarını
Kendi uzaklığında bir kadın

Yaşadığı bir dolu aşkın
Anısı içinde uzar gider
"Bir bilseler ah bir bilseler"

Solar güzle yüreği, açar hüzün.

pencereden

Ey şair, söyle
Nedir simgelediği
Karşıki arsada bir
Başına oynayan şu çocuğun

Ki yüzü güller tanığı
Oyuncağı zaman.

lenerek renkli camlarla o "isyan"ın mozaik tablosunu yapıp götürmüştüm. Ayten arkadaşla... Nasıl sevmiş, nasıl sevinmişti... O tablo bir ara May Yayınları'nın bulunduğu eski yerinde görüldü. Sonra kime, nereye gitti, bilmiyorum.

Sanırım ölümüne bir yıl kalaydı. Son "imza günüymüş. Ben, Anadol, Gençay dostlar da varız. Biri ona, muziplik olsun diye beni sormuştu. Durgundu, sayrıydı, yavaş konuşuyordu. Yanıt: "O Savcı en azından bizi tutuklatmadı..."

Kimi dostlar "eksik not"lu kalıyor. Bir yere dek doğal. Ölüm günü ve "son uğurlanış"ında nasıl bulunmam? Benim de "vasiyetim"dir. Biz, laikliği şiar edinmiş bağımsız ve inancı "yaban" olmuş sanatçılar, "ölüm merasimleri"nden sonra biryerlere gider, o "ölümsüz"ü yapıtlarıyla anar, ürünlerinden ve anılarından birşeyler sunar, içeriz. Dinamo'da da bunu yapmıştık. Bakırköy müydü, nereydi? İleri'ler, İşçi'ler, Bozışık'lar, Atılgan'lar, Anadol'lar, Nida'lar, Gençay'lar, Yalvaç'lar, Arabul'lar ve daha... "Dinamo Amca" işte asıl o gün, "tek"lerde değil. "çok"larda büyümüştü, biraz daha...

*

Ben, Süreya gibi, Nazım gibi, Yunus gibi, Veli gibi; Dinamo'nun da, kuşkusuz çok iyi niyetli olarak paylaşılamaması endişesi ve kıskançlığıyla zaman zaman, yer yer anma sulandırılmaları içine itildiği kanısındayım. Ne ki, oralardan, durmaksızın su alma doktorluğu yapmaya da çalışıyorum. Kimin umurunda?!..

*

1994, "beşinci yıl"... "Dördüncü yıl" anısında TYS'nın Setüstü'ne, değerli uğraş dostum Cevat Tekbaş'ı da götürmüştüm. Çünkü o, Dinamo'yu benden önce tanımıştı ve "Pülümür serüvenleri"nin "yedek subay" olarak güzel bir rastlantısı içindeydi. Tekbaş, oralarda, Dinamo'nun kitaplık ve kitap meraklarını, şaşkınlığını; Dinamo'nun bir atın ardına bağlanarak öldürülmesi buyruğunu veren "rütbeli"nin ilkel hıncını; Dinamo'nun sürgününü, kadın kılığına girmek zorunda kalışını, kurtarıldığını sanırken yeni "işkence"lere gönderilişini vb.ne güzel anlatmıştı... Sahi, yazımı taa Menekşe'lerde başlayan "Vatan Haini" romanı ne oldu?..

*

Hasan İzzettin Dinamo, Türkiye'nin düşün sanat politika direnişlerini örnekleyen yaşama alanlarında gerçekten büyük ve unutulmaz bir addır; aynı geçerli konularda değerli bir "öğretmen"dir, öğreticidir, uyarıcıdır.

Onun sanatını ayrıntılarıyla belirleme ve sunma yetkim, yeterliliğim belki olabilir. Ama onu. daha da "uzman"larına bırakıyorum.

Sevgili; saygı duyduğum, örnek aldığım Hasan İzzettin Dinamo'yu iyilikle anıyorum, bu 5. 20 Haziranlarda da... ●

(*) 3 Temmuz 1994 günü, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Ankara Birlik Tiyatrosu'nca düzenlenmiş "Hasan İzzettin Dinamo'yu Anma Gecesi"nde yapılan konuşma...

acunbayrak*

Osman Bolulu

Şiir acunbayrak
dili başka
dini başka
kiminin yolu düz
kimininki sapa
dünya ozanlarının ağzında
bitimsizliğe adanmış bir sestir
dalgalanır
sülün sureti yürüyüşünden tanır

Tutunur çıkarsın yücesine
erek gülü
Koşup gelir mazlumların sesine
zamanların yaylasından
özgürlüğü muştular
en hasından
Bir anıttır ki sökülmez
insanın haritasından

İlk sevdalardan ince
zalimin zulmünden sivri
çıkarsız kahraman
örer umutları diri diri
gelecek boyunca
yüzyıllar ötesinin çocukları gibi
ozanların sesi
imeceye durunca

Silinmesin yüreğinizin atlasından
şafak söker mi şiir olmadan

(*) Osman Bolulu'nun (Ekim'94'te çıkacak) HÜZÜNLERİ SOYUNDUM EĞNİMDEN adlı yapıtından

yadırganmak

● **Abdullah Aşçı**

Yaşlılığı çıkaran kahrolsun bence, yaşıtlarımca da belki... Orta yaşı aşıp yaşlılığa tırmanalı, kafam, kimi yellerin dağılım sivrisine döndü... Gövdemi bile zor taşır oldu ayaklarım... Yolda belde sanki göze batıyorum...

"Ne işin var buralarda be adam? Git kapan evine ya da zıbar gir toprağın altına! Gençlere yer açılsın! Giderayak yap bir iyilik! Bıkmadan mı tüketicilikten?"

"Düne kadar..."

"Anladık, üretip tüketerek ödeştin, şimdiyse hazır yiyicisin! Kötü davrandığımızı sanma! Ne dertlerin uç vermiştir kimbilir: Gastrit, kalp, şeker, prostat, sistit, mantar... Aynalığa mı özeniyorsun? Seni görünce şevkimiz kırılacak ha... Usandık gülümsemeyi yitirmiş moruk suratını seyretmekten... Dolanma ortalıkta, kal evinde... Önümüz kış, bak, yorgun kemiciklerin bilemeyiz kaç ton kömürle gevşer? Sobana kömür sağlayan işçiciklere dua et biraz... Yiyip giyip gezidğinin haram olduğunu da çıkarma aklından... Kapan odana, konuş dört duvarınla".

"Beş on yıldır ne yaptığımı sanıyorsunuz?"

"Sanmıyor biliyoruz, işlediğin günahları bağışlatmak için dört duvar arasında dudak kıpırdatıp durduğunu..."

"Herkese kazık atma gibi büyük günahlara yönelmedim ki..."

"Tanrı değiliz doğduğundan bu yana seni tartacak, gizlediğin birkaç karanlık bulunacaktır, eşeletme onları..."

"Bir daldım didinmeye... Evlilikti, çocuk büyütüp okutmaktı, bir bir baş göz etmekti... Hep koşturmaca... Yaşamın neler sunduğunu bile kavrayamadan..."

"Onu koşturmaca sırasında anlayıp uygulayacaktın... İkinci gelişe sakla iştahını..."

"İlkini tükettin mi demek istiyorsunuz?"

"Kaldıysa akılcığın, çökersin seccadene, bizler için de dua ayırırsın azıcık..."

"Sizler de öğrenmeyin insanların nerelerden nerelere savrulduklarını... Dilerim yaşlanmazsınız asla, tatmazsınız onun çöküntüsünü... Genç ölün de tabutunuz yakışıklı görünsün demeye varmaz dilim... Orta yaşın son sınırında durmayı becerin... Dünyanın yaşlılar eliyle bozulduğunu sezmediğimi mi sanıyorsunuz? Yıllarca beyinlerini kullanmadan yaşıyorlar, bir bakıyorlar ki unutulup karıştırılmadığından dibini tutarak lapa olmuş da beyincikleri, şapa oturuvermiş... Sizin de bundan ders alacağınızı ummam, ağacının hep altına düşermiş meyvesi, uzağa fırlayanı görülmemiş bugüne..."

"Boşalttın mı hıncını babalık?"

"Yeğnildim üstelik..."

"Uçacağındandır... Güle güle..."

"Keşke... Defolun başımdan haytalar... Yazık ki ben defolacağım kısada, içi dışı, uzağı yakını, biraz da benim yüzümden kokuşmuş dünyanızdan..." ●

Burdur, 1987

savış

Nezih Halim Neyzi

Yetmiş yaşıma gelirken
Bunu mu görecektim
Onca insan güldüren Aziz Nesin
Onca insan ağlatan Asımlar
Yangın merdiveni
İnsan seli, ateş, duman
Tersim döndü birden
Olacak şey mi bu!

kimbilirkim'e mektuplar

● **İbrahim Yıldız**

10.09.1993, Cuma

Yeğenim Ayşe ile kapı komşum Adem'i evlendirdik. Düğün bugün şiir denli noklalandı. İkibinli yıllara gözlerini açacak olan çocuklar bekliyoruz şimdi...

Beni mutlu eden bu sonuç ikibinli yıllara uzandırdı beynimi. Usumdan öyle güzel ırmaklar aktı ki, yüreğimde umudum ve sevgim yuva yaptı. Çocuklarla çeşitli oyunlar kurduk ve oynadık. Ellerinde kitapları, gençler geldi yanıma. "Şiir Sofrası" kuruluverdi kendiliğinden. Nazım'dan, Dağlarca'dan, Oktay Rıfat'tan, Melih Cevdet'ten, Orhan Veli'den, Cahit Külebi'den, Salah Birsel'den, Cahit Sıtkı'dan şiirler okudum onlara. Sıvas olaylarını anlattım. Asım Bezirci'yi mutlaka okumalarını önerdim. Behçet Aysan ile Metin Altıok'u unutmadım. Biri çıktı: "İhsan Üren de var" dedi. Bir başkası benim adımdan söz etti. Durdum, düşündüm... Çağımızın tüm şairleri geçti gözlerimin önünden. Yazarları, eleştirmenleri geçti... Eleştirmen Mehmet Yaşar Bilen, şair Ahmet Özer geldiler bu sofraya, tükenmeyen azıklarını koydular ortaya. Mehmet H. Doğan yıllarla imlenmiş, şiir seçkilerini uzattı gençlere. Nahit Kayabaşı'nın sesi duyuldu: Kendinden ve başkalarından şiirler okudu. Ruşen Hakkı'yı, Fahrettin K. Nitter'i, Hilmi Haşal'ı, Arile Kalender Önel'i tattırdı bize. (...)

Beni, tallı noktalarda harmanlatan düşüm bozulmasaydı; güç katan umutla dünyayı yıkayacak, insanları bir bir kucaklayıp öpecektim. Ne ki, soru ve ünlem imleri dikildi karşıma. İnsanların hayınlaştığını, dünyanın kana bulandığını gösterdiler. Sen başka dünyalar ara dercesine baktılar yüzüme. Başka dünya var mıydı? Elbette vardı. Güneş sistemi bir değil ki!.. Düş kurmaya gerek yoktu. Düşünmek bütün problemleri çözebilirdi. Hem bir sanatçı, kendi dünyasında çiçek açtırmadan, sevgiyi somutlaştırmadan kaçar mıydı yaşadığı dünyadan? Yalanı sözlüklerden çıkarıp, çöp kutusuna atmalıydık ilkin. Gözü doymazlara, toprak kokusundan yapılmış gözlük takmalıydık! Hayınlık taşıyan yüreklerini, güzel sanatların ılık sularında yıkamalıydık. Bu uygulamadan sonra, insan usunun çözemeyeceği problem olmazdı. (...)

Hamzalar'daki düğünde İsmail Yılmaz, bana sorular yöneltiyordu. Ben de kimsenin usuna gelmeyecek ters yanıtlar veriyordum. Hür Kalyoncu, Necdet Yaşar, Ayhan Güney, Bülent Müsellim'in kahkahaları, İsmail Yılmaz'ın sorularına, doğru yanıt oluyordu. Bir süre sonra durgunluk yüklendi gözlerime ve yüzüme. Dostlarım bunun ayrımına vardılar da dediler ki:

- Sen birşey düşünüyorsun!

- Hiç!

Oysa bu "hiç" sözcüğünün altında şunlar yazılıydı: Ayşe ile Adem'in doğacak çocukları ve ikibinli yıllarda yaşayacak sanatsever gençlerin yaşadığımız bu yıllara bakışları... Üç noklayı yanyana koyunca şöyle bir ses duydu:

- Ve!.. ●

üç gömütlüklü köy

● **Nazif Evren**

Üç gömütlüklü köy olur mu demeyin, oluyor. Hem bu benim köyüm. Kentlerdeki gömütlükler doluyor, doluyor da yerlerine birşeyler yapılıyor. Örneğin, Ankara'nın Saimekadın yöresindeki gömütlüğün yerinde şimdi okullar, parklar, apartmanlar var. Öte yandan Cebeci gömütlüğü de varsılı, ortahallisi, gecekondulusu ile öbür dünyanın bu dünyadaki örnek bir kenti olarak ayakta, ama başka 3. bir alanda hergün genişleyerek sakinlerini çoğaltmakta...

Erzincan, Diyarbakır, Kütahya, Manisa, Mersin illerindeki köylerin gömütlüklerini de gördüm. Okul binası yapmak için yer aradım bu köylerde. Köylüler, hep köyün dışında yer gösterirlerdi okul için. Kaymakam, Bucak Müdürü gibi idare adamları da köyün uzak, yakın yolundan görünebilecek bir tepenin üzerini önerirlerdi. Bunlardan birincisi okulu dışlamak, ikincisi binanın uzaklardan görünüşünü sağlayıp, okul yapısını kendi başarılarına tanık yapmak istemelerindendi. Hiçbiri, bu okulda çalışacak öğretmeni, okuyacak öğrenciyi düşünmüyordu.

Bu köylerin gömütlükleri kimbilir kaçyüz yıldan beri devam eden gerçek yaşamlarını yansıtan levhalar gibidir. Bu görünüşteki alanların kimisi bir dağın yamacında, kimisi bir yolun kenarında kara taşların gölgesinde öteki düzeydeki yaşamlarını sürdürürler. Pek azının çevresi kuru duvarla çevrilidir.

Ne garip bir oluşumdur ki politikacılarımızın köylünün gerçek yaşamından çıkar sağladıkları gibi gömütlüklerinden de faydalanmayı ihmal etmediklerini bir rastantı olarak görüp izledim. Türkiye, 1950 seçimlerinin havasına girmişti. Köylerde yavaşlan bir propaganda rüzgârı esmeye başlamıştı. Bu yüzden bulunduğum ilin köylerinde yapmakta olduğumuz okulları tamamlayamamıştık. Köylere gelen partililer, **"Biz yakında iktidar olacağız. Okullarınızı, sizden birşey istemeden yapıp elinize vereceğiz."** diyorlardı. Bu hava içinde, insan sayısı oldukça yüksek bir köy okulunun çatısını tamamlatmak için köyde uğraşırken bir parti adayı çıkıp geldi. Köylüyü cami önünde toplayıp şöyle konuştu: **"Muhterem köylü kardeşlerim. Bakımsız kalmışsınız, inşallah biz iktidara gelince herşeyinizi yapacağız. Şimdi benim ilk yapacağım, mezarlığın çevre duvarıdır. Burada ecdadımız yatıyor, gelirken gördüm mal - maşat mezarların üstünde, buna ben dayanamam. Başka şeyler her zaman yapılır..."** Oysaki köyün okulunun çatısı bitmediği için öğretmen verilememişti. Köyün suyu, henüz köyün içine kadar gelip çeşmeleşmemişti.

Benim üç gömütlüklü köyümün (Poyraz Köyünün) gömütlük alanları uzaktan bakıldığında iç açıcı bir orman görüntüsü verirler, boyu 20 metreyi bulan selviler, çitlembikler, kırmızı meşeler görkemli palamut ağaçları mazılar, çaltıdikenleri, çakırdikenler, böğürtlenler... Bunların dibinde, her yıl baharda yeşerip yazda kuruyan otlar topluluğu sarı, ak menekşeler, kır kekikleri, çiğdemler, ağaç dallarında yuvalanan kırlangıç, serçeler, ağaç kabuklarını kemiren tırtıllar, ağustosböcekleri, daha pek çok börtü böceğiyle başka bir alemdirler. Bunlardan birinin adı eski gömütlüktür (Eski mezarlık). Bir de yenisi var adının "yeni" olduğuna bakmayın, en azından 200 yıllık bir geçmişi kucaklar. Aynı görüntü içinde üçüncü gömütlüğün adı da karşıyaka gömütlüğüdür. Üçünün alanına da uzaktan bakıldığında bir piknik yeri sanısına varır insan, yiyip içeceğini sepetleyip bu güzel görünüşün gölgesine ulaşmak ister. Hepsi de İstanbul'un denizden görünüşü kadar güzel görünümlü ormanlık alanlardır.

Eski gömütlük köylünün "reaya" olduğu dönemden gelen yaşamının öteki düzeye devredilmiş bir levhası gibidir. 93 Rus Savaşından başlayıp Balkan, I. Dünya, Kurtuluş Savası ve Bintepeler'den sağ dönen yorgun savaşçıların ve onların yakınlarının yazısız birer karataş (kayrak) altında yattıkları bir ormanlık alandır burası. Kimileri, adı kütüğe yazılmadan, başına karataş dikilmeden yerleşmişlerdir buraya.

Bizimkiler de burada (Dedem, Nenem, iki kardeşim ve anam). Gömütlükte pek mermer taş görülmez. Yalnız köyün sarıklı muallimi olan babam, pek genç ölen eşinin başına salihli'den eşek sırtında getirttiği mermer taşı dikmişti.

Çocukluğumda babam beni elimden tutup gömütlükteki çitlembik ağacının yanındaki iki mermer tasın karşısına götürür, oturtur. Ellerini havaya kaldırır, dudaklarını oynatır, sonra her ikimiz de ellerimizi yüzümüze çalar üflerdik ve babam bana mermer taslarını göstererek, "İşte anan" derdi. Ben, taşlardan birine sarılır öper, öperdim. Babamın ikinci eşinin kucağına atılıncaya kadar hep bu mermer kokusunu, ana kokusu olarak yaşadım.

Yıllar birbirini kovaladı. 40 - 50 - 60 - 70 - 80 artık gömütlerinizin nirengisi olan kısa çitlembik kurumuş, yerinde başka ağaçlar türemiş, bulamadım bizimkileri. Gömütlüğün çevresi kuru duvarla çevrili, hiç yıkıntı yok. Her gittiğimde bu duvarın üstüne çıkıp, oturur bir fatiha okur, bir başka düzeyde yaşayanların topluluğuna doğru üflerim. ellerimi yüzümü çalarım. Oysa kimin ve neyin gereksinimi var buna.

Bu taş duvar tiyatro locası kadar rahat gelir bana. Yönümü ormana çevirir içerden gelen sesleri dinler, dinler esintiyi koklarım. Görkemli palamut ağacının şefliğinde, selvilerin, çerlemiklerin kuru menekşe, çiğdem ve kekliklerin kokusuna çeşitli kuşların, börtü böceğin sesleri de karışırdı. Güzel, lâhuti kokulu bir orkestra canlanır karşımda. Bir ruhi doyumdur bu...

Gül kokusu yoktur buralarda. Hiç kimse sarı güller derleyip koklamaya gelmez buraya. Sarı gülün yerini çakırdikeni almıştır.

Her yeri kararıp bir yere "nur" dolduran çiçeklerle bezenmiş bir türbe (Haclegâh) da yoktur burada. Bu çevre yollarından, ne Abdülhak Hamit Tarhan, ne de Rıza Tevfik geçmişler.

Bu göklere baş çeken selvilerin özelliğini köylülerimden dinledim. Bunlar ölenin yakınları tarafından gömütlerin baş ve ayak ucuna dikilir, kısa sürede büyür, rüzgârda sallanmaya başlarmış. Bu sallanma olayının başlamasından geçerli olmak üzere her sallanışta gömütün bir günahı affedilirmiş. Selviler o kadar çok, o kadar çok sallanıyorlar ki bu alanda günah diye bir şey kalmamış. Kıdemli yatanların günahı kalmamış ki yeni gelecekler için bol miktarda rezerv de var. Böyle günahsız pırıl pırıl bir alan burası. Eğer öteki dünyada iltimaslar, kayırmalar olmazsa cennetin ilk müşterisi bizim eski gömütlüğün yaşayanları olacaktır.

Ormanlar üç gömütlükte de aynı. Ancak Yeni ve Karşıyaka gömütlüklerinde varsıl kişiler yatmaktadır. Onların başı ucunda yazılı mermer taşlar vardır, kim oldukları bellidir. Çevreleri duvarlıdır.

Buraların sahibi, Tanrı'dır. Hiç kimse içinden birşey alamaz. Biriinde bir çiftçi, övendire yapmak için ormanından ince bir sırık kesmiş, çift sürerken öküzünün ayağı kırılmıştı. Bir sopa kesen çoban, koyunlarını yitirmiş, iki oğlak, otlamak için kuru duvardan içeri atlamış, o saat kaybolmuş, ertesi günü ölüleri duvarın üstünde görülmüş.

Bu yöreden geçenler sigara içmezler, ceplerinde kibrit, çakmak bulundurmazlar. Tanrı ormanlarına bir zarar verip çarpılmaktan mahvolmaktan korkarlar. Oysaki devlet malının binlerce heklar orman alanı hergün yanmaktadır. Yangının nedenleri konusunda radyoda, televizyonda, nutuklar çeker, ahkâmlar keseriz. Emekler harcar, araçlar kullanırız da gene yanan ormanlarımızı önleyemeyiz.

Bu olaylar ve görüntüler bana 30 yıl önce Danimarka'da gördüğüm bölge ormanlıklarını anımsatır. Oralardaki yanmayan ormanların sahibi insanlar. Bizde Tanrı, oradaki yanmayan ormanların tek tek ağaçları dahi sahipli. Budanıyor, bakılıyor, her türlü ürününden faydalanılıyor. Görünüşü de, rengi de hep insan için. (Lâhuti) havası yerine, zevksel, faydasal etkisi var.

Bizim köyün bir de dağı var (Dübek Dağı). Onu 80 yıldır tanırım. Birinci Dünya Savaşı sırasında, asker kaçakları ormanımızı yakmışlardı. Sonradan gene gelişti. Yolu yoktu, şimdi orman idaresi bir yol yapmış, dağa sahip çıkmış, ama dağın ormanı da çalılaşmış. Nerde üç gömütlüğün görünüşü, nerde Dübek Dağı'nın manzarası? Ormanlık devletin, Tanrı'nın değil; yasaları var, bu yasalara bağlı koruyucuları var, ama gelin görün ki ormanlar kesilmiş, dağ çalılaşmış, yasalara inanç yok. Kişisel çıkarlar yasaların üstüne çıkmış. Dübek Dağı'nın ormanını korumak için acep dağı gömütlük mü yapmalı? Acep içine yıllardır üşenmeden akan, bir çuvaldız kalınlığındaki sülüklü suyuna yanındaki çınar ve söğüt ağaçlarını yeşilleyip büyüten sülüklü çeşmeler mi yapsak, ne yapsak? Bu devlet malını Tanrı malı gibi koruyabilmek için ne yapsak acep?

Ormanlarımızı Tanrı malı gibi koruyacak, insan malı gibi kullanacak, ilkeleri sağlayacak eğitime ne zaman ulaşacağız? Köy Enstitüleri'nin devamlılığı acep bunun için mi gerekliydi dersiniz? ●

kıyı şöleni

• Ali Mustafa

Kıyı'yla 14 yıllık bir yol arkadaşlığım var. 3. ve 4. **Kıyı**'nın bütün coşkusunu, sevincini yaşadım. **Kıyı** nereye gitsem izlemiştir beni. Üzeri **Ahmet Özer** tarafından yazılı zarflarla, **Çorum**'da, **İstanbul**'da, **Diyarbakır-Silvan**'da ulaşmıştır elime. **Kıyı**, yazarıyla, okuruyla öyle içten, öyle sıcak bir birliktelik kurmuştur ki kolları edebiyat coğrafyasının dört bir yanına uzanmıştır. Dergiyi eline alan: **"Benim dergim KIYI"** diye düşünmüştür.

100. sayı etkinliklerinin duyurusunu 99. sayısındaki **Kıyı'dan** bölümünde okuyunca kendimi güzel bir **İstanbul-Trabzon** yolculuğuna hazırladım. **"Geçmişten günümüze KIYI dergileri sergisi"** için **Ahmet Özer**'in benden istediği 1969 (2. dönem) **Kıyı**'ları kütüphanemden çıkarıp paketledim. Etkinlik çerçevesinde bir kitap sergisi için de **İ. Gündağ Kayaoğlu**'ndan bir koli kitabı alıp **Trabzon**'a doğru yola çıktım.

Gerçekte, **Kıyı**'nın 100. sayısına bir yolculuktu bu. Ben bir bakıma **KIYI OKULU**'nda yetişmiştim. Yazmanın, yayımlatmanın, edebiyatın bütün coşkusunu bana yaşatan bu okuldu. Yol boyu düşündüm. **Trabzon** gibi büyük sanat merkezlerinin uzağında, bir taşra kentinde, dirençle bir dergiyi 100 sayıya ulaştırmak ülkemiz kültürü adına bir onurdur. Bu onuru yaşamak, bölüşmek için yolculuklardayım.

Trabzon'a ulaştığımda **Kıyı Etkinlikleri**'nin afişleri karşıladı beni. Dopdolu bir dört gün...

22 haziran 1994 - şair nabi üçüncüoğlu'na saygı

Trabzon'a her geldiğimde öncelikle **Ahmet Özer**'i ararım. İki saattir ulaşamadım kendisine. Telefonu da yanıt vermiyor. En iyisi **Arslan Pulathaneli**'ye sormak. Sevgili Arslan Amca, 100. sayının coşkusu içindeydi: **"Tam zamanında geldin. Bu akşam 'KIYI ŞÖLENİ' başlıyor."** Arslan Pulathaneli, Ahmet Özer'in büyük bir koşuşturmaca içinde olduğunu söyledi. Gerçekten de 100 sayıdır bütün yük onun omuzundaydı. Şu sıralar 100. sayı etkinliklerinin ayrıntılarıyla uğraşıyordu anlaşılan.

Etkinliklerin yapılacağı Ortahisar'daki **Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**'ne gidiyorum. Burası eskiden cezaeviydi. Nice insanın 'kader mahkumu' olduğu bu tarihi yapı şimdi de **Kıyı**'yı konuk ediyordu yeni kimliğiyle...

Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi'nde **Kıyı**'nın dostları güzel bir uğraş içindeydiler. **Nabi Üçüncüoğlu**'yla ilgili sergiyi **Aşkın Bakkalcı, Nurper Erkan** ve **Vildan Yılmaz** özenle düzenliyorlardı. Kıyı şenliğinde herkes gönüllü bir görev üstlenmişti. **Nazlı Özer** de katılıyor bu koşuşturmaya. **Ahmet Özer**'i nihayet görebiliyorum. Sarılıyoruz özlemle birbirimize. **Nabi Üçüncüoğlu**'na derin bir saygısı var. Kıyı etkinliklerini bu nedenle ona saygı gecesiyle başlatıyor. Ahmet Özer: **"Böyle sergiler sürekli olmalı. Bir müze gibi, değişmeden kalmalı."** Oysa bu sergi birkaç günlük olacak.

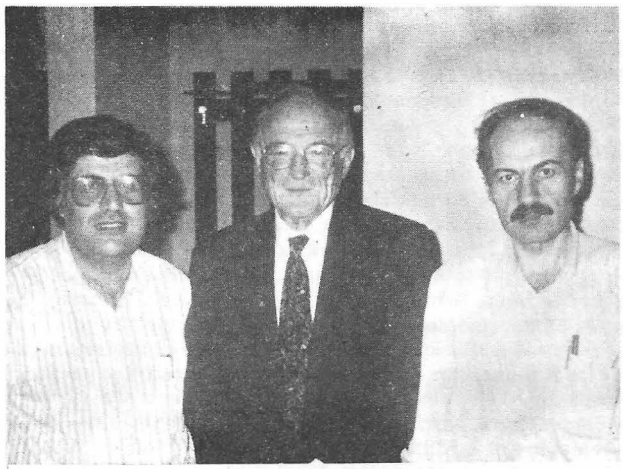

M. Semih Baylan, Nezih H. Neyzi, Ahmet Ozer

Nabi Üçüncüoğlu'na Saygı Gecesi'ni Nabi Beyin iki meslektaşı üstlenmiş. **Zekeriya Saka** ve **Baki Akgül** küçük sahnede son hazırlıkları yapıyorlar.

Öte yandan serginin düzenlenmesi tamamladı. Nabi Üçüncüoğlu'nun yaşamından fotoğraflar, **Hakimiyet** gazetesinde ölümü üzerine çıkan yazıların kesikleri, Karadeniz Sanat-Edebiyat özel sayfası, **Kıyı**'larda Nabi Bey ve tek şiir kitabı **Memleket** üzerine çıkan yazılar panolarda yerini almıştı. **Kaynak, Varlık** ve **Kıyı** dergilerinde ürünlerinin yayımladığı sayılar da bir masanın üzerine yayılmıştı. Salon, boydan boya **Nabi Üçüncüoğlu'na Saygı**'yla donatılmıştı...

Saat 20'ye doğru konuklar küçük sahnede yerlerini aldılar. **Zekeriya Saka** açılışı yaparak sözü **Baki Akgül**'e bıraktı: **"Nabi Bey, eğer Mülkiye'yi bitirip büyük kentlere gitseydi bugün edebiyatımızda çok farklı bir yerde olurdu."** derken, taşrada ürün veren yazarların hüznüne dikkat çekti **Baki Akgül**. Ayrıca **Ahmet Selim Teymur**'la ta ortaokul yıllarından sürüp gelen dostluğun bu iki değerli insanı **Kıyı**'da buluşturduğunu söyledi.

Nabi Üçüncüoğlu'nun **İstanbul**'da yaşayan kızları **Füsun Akyener (Üçüncüoğlu)** ve **Funda Üçüncüoğlu** babalarına saygı gecesi için gelip salondaki yerlerini almışlardı.

Füsun Hanım, Nabi Üçüncüoğlu'nun iyi bir şair olduğu kadar iyi bir baba olduğunu söyleyerek sözlerine başladı. Şiirlerini, Torul'da tek bir sobanın ısıttığı ahşap bir evde, gaz lambasının ışığında ceviz bir masada yazdığı gibi ayrıntıları da anılarıyla bugüne taşıdı.

Rasim Şimşek; Nabi Beyin şiirini yaşadıklarından damıttığını belirtti. Bir bakıma onun şiiri özyaşamsal şiirdir, dedi.

Gündoğdu Sanımer, bir hekim olarak gözlemlediği, Nabi Üçüncüoğlu'nun hastalıklarla geçen son günlerini anlatırken salondaki hüzün birden yoğunlaştı. Belki böyle anma gecelerinde sanatçıların ölümünden daha az söz açmak gerek.

Trabzon Karma Ortaokulu'ndaki bir dersaneden Nabi Beyin adının kaldırıldığı gündeme geldiğinde **Gündoğdu Sanımer**, espriyi yapıştırdı: **"O zamanlar, 'okul'du orası. Şimdi öyle bir 'mektep'te adının kalması en çok bizi üzer."**

Nabi Üçüncüoğlu'nun kızı Füsun Hanım son kez söz alarak: **"Babamı en güzel şiirleri anlatır: 'Dönsem sevinirim aranıza bir akşam üstü'."** Rasim Şimşek: **"Zaten hiç gitmedi ki..."** dedi.

Ahmet Özer, son olarak sahneye davet edildiğinde yüzü aydınlanmıştı. **Nabi Üçüncüoğlu**, bu gece nice gönülde yaşatılmıştı. Aramıza dönmüştü.

23 haziran 1994 - rasim çubukçu resim sergisi

Bugün Kıyı etkinliklerinin ikinci günü. Ahmet Özer'le Hakimiyet matbaasında buluşuyoruz. Ben bir yandan Kıyı'nın postalanacağı zarfların üzerini yapıştırıyorum. Ahmet Özer, Türkay Korkmaz'la yerel televizyon Ekim Tv'de yayımlanacak 100. sayı söyleşisinin ön hazırlıklarını yapıyor.

Saat 16.00'da **Baki Akgül**'ün bürosunda **Rasim Şimşek**'le yarınki **Kıyı Sanat Gecesi**'nin ayrıntılarını konuşmak üzere buluşuyoruz.

İkinci günün etkinliği bir resim sergisi. Saat 18'de **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde ressam **Rasim Çubukçu**'nun resim sergisi **Gündoğdu Sanımer**'in sunuşuyla açılıyor.

24 haziran 1994 - 100. sayısında kıyı sanat gecesi

İstanbul'dan gelecek Kıyı konuğu öy-

kücü **Gülseren Engin**'i karşılamak üzere **Ahmet Özer** saat 10'da otogara gitti.

Kıyı, bugün yine dostlarını konuk ediyor. **Ordu-ORSEV'den Gülçin-Aydın Üstüntaş, Nedret Hanım, Muteber-İbrahim Dizman** da aramızda.

Üçüncü günün hazırlıklarını tamamlamak üzere saat 15.00'te **Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**'ne gidiyoruz. Bugün, **Kıyı** etkinliklerinin en özel günü. Dört dönem Kıyı dergileri sergilenecek. Sergiyi düzenleme işini yine üç bayan üstlenmiş. **Aşkın Bakkalcı, Nurper Erkan** ve **Vildan Yılmaz.** Onlara **Muteber Dizman, Gülçin Üstüntaş, Günaç Sanımer** ve **Nazlı Özer** de katılıyor. Espri yapıyoruz: "**Kıyı,** artık kadınlarla daha güzel..."

İbrahim Dizman, bir ara soruyor: **"Kıyı'nın kapağında en çok kim yer aldı?"** **Ahmet Özer,** bir yandan sergiye son biçimini verirken yanıtlıyor: **"Atatürk tabi".** Alkışlıyoruz. Herkeste bir koşuşturmaca. Muteber Dizman Kıyı kokartı hazırlıyor. **Tuncay Mollaveisoğlu** ve **Cihat Cihan**'la kitap sergisine son biçimini veriyoruz. **Mustafa Reşat Sümerkan**, 'Sanat Gecesi' için sahnede son düzenlemeleri yapıyor. Artık Kıyı Sanat Gecesi hazır...

Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi'nin salonu boydan boya dört dönem **Kıyı**larla süslenmişti. 151 sayılık, 33 yıllık birikim. Kıyı, bir sevdanın adıydı bu salonda. Sergi açıldıktan sonra küçük salona geçildi. Önce **M. Reşat Sümerkan, "İnsanlar"** adlı bir dia gösterisi yaptı. Sonra sanat gecesini yönetecek **Rasim Şimşek**'i sahneye davet etti.

Rasim Şimşek: "Bu gece, topluma ışık saçan **Kıyı**'ya emek veren, **Kıyı** ailesinden sanatçılarla birlikte olacağız." diyerek ilk sözü **Gündoğdu Sanımer**'e verdi.

Gündoğdu Sanımer, biyografisini sunarken: **"Şu anda dört çocuğum var. İkisi sözcüklerden oluşmuş."** (İki şiir kitabını da çocuğu sayıyor.) Salon alkışlarla doldu. **Sanımer**, devamla: **"Bütün Kıyı'larda yer aldım. 33 yıllık bu birikimin 4. Kıyı'yla 100. sayısına ulaşmasından mutluluk duyuyorum. Umarım artık Trabzon, Kıyı'nın önemini kavrar."** dedi. **Karayelin Sürüleri** ve **Suyun İnce Sesi**'nde adlı şiir kitaplarından şiirler sundu.

Baki Akgül, Nabi Üçüncüoğ'nun, kendisinin yetişmesinde önemli bir yeri olduğunu söyledi. Her dönem çıkan **Kıyı**'yla yakın bağlar kurduğunu belirtti.

Ahmet Özer de sahnedeki yerini aldı. **Rasim Şimşek: "Ne zaman şiir yazarsınız?"** diye sorunca: **"Benim için anahtar sözcükler vardır. Onlar birikir, demlenir. Genellikle gecenin geç saatlerinde masanın başına otururum. O yazma coşkusuyla şiir oluşur..."** Kıyı'nın mutfağıyla ilgili bir soruya da: **"Kıyı'da bir rüzgâr var. O rüzgâr mutfaktaki bütün zorlukları alıp götürüyor. Yine de dizgi aşaması bizi oldukça uğraştırıyor. Ancak dergi ortaya çıkınca bütün yorgunluklarımız uçup gidiyor."** diye yanıtladı.

Gecenin diğer bir konuğu İstanbul'dan, özellikle **Kıyı** etkinlikleri için gelen **Gülseren Engin**'di. Gülseren Engin, Trabzon'la 22 yıl önce tanıştığını bu kentle ilgili çok güzel anıları olduğunu söyledi. Yıllar sonra Kıyı'nın yeniden çıktığını duyunca Ahmet Özer'le yazışmaya başladığını ve Kıyı'yla dostluğunun oluştuğunu anlattı.

Rasim Şimşek'in: **"Kıyı, uzaklardan nasıl görülüyor?"** sorusuna ise: **"Kıyı, her sayısıyla bize güzellikler sunuyor. Her ay özlemle bekliyorum. Ben bir ara yurt dışında da bulundum. Oralarda da Kıyı'nın bir saygınlığı var."** diye yanıtladı. 4. Kıyı'ya gönderdiği ilk yazısını sundu izleyicilere.

Kıyı ailesinin sanatçıları art arda sahneye çıkıp; sanat söyleşisine katıldılar, ürünlerini sundular. **Hasan Hüsnü Durgun, Kenan Sarıalioğlu, Zekeriya Saka...** Son olarak da **İbrahim Dizman**'ı ve beni davet etti **Rasim Şimşek**.

Salonun arka koltuğunda sıranın bana gelmesini beklerken düşündüğüm bir ayrıntıyı anlatmadan edemedim. **"İstanbul'dan Kıyı etkinlikleri için geldim. Özellikle** İbrahim Dizman**'la ben** 'Kıyı Okulu'**nun öğrencileri sayılırız. Bu akşam burada** 'Kıyı Okulu'**ndan diplomalarımızı aldık."**

Kıyı Sanat Gecesi'nde: Rasim Şimşek, Baki Akgül.

Rasim Şimşek'in yönettiği edebiyat matinesi sona erince Trabzon Gazeteciler Cemiyeti Başkanı **Ömer Güner** sahneye gelerek **Gündoğdu Sanımer ve Ahmet Özer'in** Trabzon kültür ortamına katkıların-dan dolayı gazeteciler cemiyetine onursal üye olarak kabul edildiklerini açıkladı ve onursal üye rozetlerini taktı.

Yine Ordu Sanatevi (Orsev) Başkanı **Gülçin Üstüntaş**, Kıyı'nın bu **iki** emekçisine Ordu-Trabzon arasında kurdukları dostluk ve kültür köprüsü nedeniyle birer plaket verdi.

Gece alkışlar içinde büyük bir coşkuyla sona erdi.

25 haziran 1994 - leyla (saz) hanımın anısına saygı

İstanbul'dan gelen **Nezih H. Neyzi'nin** katılımıyla bugün 4. ve son gün etkinliği yaşanacak. Büyük salonda Leyla Saz Hanım'dan kalanlar sergisi açılacak. Dört dönem Kıyı sergisi sürüyor.

Leyla Saz, Cumhuriyetten önce Trabzon'da valilik yapmış Sırrı Paşa'nın eşi. Osmanlı ama Batılı aydın bir kadın gibi şiirler yazıyor, beste yapıyor, o dönemde kadın sorunları üzerine düşünce üretiyor.

Müziğe sevdalı **M. Semih Baylan**, çok değer verdiği bu insanı Kıyı etkinlikleri çerçevesinde gündeme getiriyor.

Saat 15.00'te **Nezih H. Neyzi**'nin katılımıyla söyleşi başlıyor. Nezih Bey, annesinin anneannesi Leyla Hanımı sanatseverlere anlatıyor. Bu efsane kadının yaşam öyküsü ilgiyle dinleniyor. Özellikle **Şevket Çulha** konuyu irdeleyen sorular yöneltiyor.

Saat 18.00'de **Kıyı** etkinlikleri sona eriyor. Dört gündür bu salonda **Kıyı** rüzgârları esti. Kültür merkezi Trabzonlular için bir çekim alanı oldu.

ORSEV'li konuklar Ordu'ya yolculandı. Nezih H. Neyzi akşama **Ahmet Özer**lerin konuğuydu. Ahmet Özer'le Nezih Bey tatlı bir söyleşiye başladılar.

Ekim Tv'de **Ahmet Özer**'in 100. sayı etkinlikleri üzerine bir söyleşisi yayımlanıyordu. Yerel gazeteler ne yazık ki Kıyı etkinliklerine yeterince yer vermemişlerdi. Saat 21.00'de bu kez Tv 61'de senaryosunu **İbrahim Dizman**'ın yazdığı, yönetmenliğini **M. Semih Baylan**'ın yaptığı **"EDEBİYATIMIZDA BİR ANKA KUŞU"** adlı belgesel başladı. İlk bölümde 1961, 1969, 1981 Kıyı'ları anlatıldı. **Rasim Şimşek, Gündoğdu Sanımer** ve **Ahmet Özer** Kıyı'nın bu üç dönemini ayrıntılarıyla irdelediler.

Nezih N. Neyzi, ilgiyle belgeseli izliyordu. Bir ara bir murakıp olarak endişesini belirtti: **"Ahmet Bey, Kıyı'nın adı tescilli mi? Sakın bir başkası alıp kullanmasın."** **Ahmet Özer**, gülerek, tam bir Karadenizli gibi: **"Nasıl olur... Kıyı adını kim alabilir bizden... Vururuz onu..."** Bu ince espriye hep birlikte güldük.

Güzel anların sonuna geldik. **Nezih H. Neyzi**'yi oteline bıraktık. Ertesi gün **Gülseren Engin**'i ve **Nezih Bey'i İstanbul'a** uğurlayacaktık.

33 yıldır aralıklarla da olsa yayımını sürdüren bir **KIYI** var Trabzon'da. Dileğimiz bu kentin ve sanatseverlerin, bu dergiyi daha nice 100'lü sayılara taşıması... ●

merdivenaltı günlüğü

çiğdem sezer

kaç merdiven çıktım
görebilmek için gökyüzünü
eşikte gömleği yırtık zaman
yaşanmadan yaşlanan

merdivenaltlarına kazıdım
doğum günümdü
ilk şiiri yazdığım
gün
kapılar
mühürlüydü

kaç güneş alırsa gökyüzü
kaç orman
sığarsa pencereye
o kadar
aşıktım işte
işveyle geçen kuş sürülerine

bir uçuşu ezberledim ömrümce
ölümümdü...

(Desen: Aşkın BAKKALCI)

duruşma

ahmet özer

yaşamak
sürgünlüğüdür ömrün
kırık aşklar / mektuplar ve solmayan güllerle
gelir

büyük rüzgârlarını taşır hayatın
yaralarımızın en derinine tuz basarak

yarım kalmış sözler vardı güncemizde
üşüyen güvercinleri kasım yağmurlarının
meydanların sabah sisine karışan çanları
ve hiç unutamadığımız guernica

en anlamlı bakışına oturtulmuş
bir sevgi yansır ışığına yürüdüğümüz günlerin
konaklarda sarmalanan ud taksimi
dantelli perdeler / denizi gören sokak
sonbahara yaprakları hazırlanan bulvarlar
ve kimlik kartımızda başkasının adı
sesimiz durmadan çınlamada:
her şey yaşananda

bir adam tünemiş dalına hayat ağacının
yaşadıkları sarkacında ömrünün
ah yüreğim
öğrendiğin bir şey var unutulmayan
sevmeyi taşıyarak yarınlara
yaşamımız sahnede
oyun başlıyor
adı:
d u r u ş m a

1993 yunus nadi şiir ödülü sahibi, şair; nurullah can'la söyleşi

● Söyleşen: **Filiz Oskay Leloğlu**

*** 20 yıldır yazan bir şairsiniz. Kaç kitabınız var? Kitaplarınızın izlekleri ve gelişme çizgileri üzerine bilgi verir misiniz?**

* Bugüne kadar 4 şiir kitabım yayımlandı. Yayın tarihleriyle verecek olursam şöyle: İnsanlara Doğru (1979), Memleket Çocukları (1979), Şiir Güzeldir (1979), Kadınlar Geceleri Severler Geceleri Güzer Bakarlar (1993). İlk kitap dışında diğerleri ikişer kez basıldılar. Bu dört kitabın izlekleri farklılıklar gösteriyor. İlk kitabımda sorgulayan ve sorgulanan birey, yalnızlık, ölüm gibi temalar var. İkinci kitabım Memleket Çocukları bana göre toplumsal gerçekçi bir bakışla yazılmış şiirlerdir. Düşünmeye başlamış, babası bir çatışmada ölmüş, ekmeğini taştan çıkaran çocukları konu alan şiirlerdir bunlar. Şiir Güzeldir ise 1960'lı, 1970'li yıllardaki siyasal çatışmaların içindeki ülkemiz ve acılı insanlarının şiiridir. 1987'ye dek yazdığım şiirlerde biçimi önceden belirlemiyordum. İçerik beni nereye götürürse oraya gidiyordum. Son kitabımda ise böyle olmadı. Aşkı tanımayan, ordan oraya savrulan 1968 kuşağının karşı cinsi tanıma çabalarının somut bir ürünüdür. Diğer kitaplarıma göre üzerinde hayli çalışılmış, damıtılmış şiirlerden oluşuyor.

*** Kadınlar Geceleri Severler Geceleri Güzel Bakarlar adlı kitabınızda yer alan Rüzgârlı Günlerin Şiirleri'nde şu dizeler var: Bu şehirde ölmek istemiyorum uzaklara gitmeliyim / Çok uzaklara Türkçe şiirleri ben yazmalıyım". Şairde**

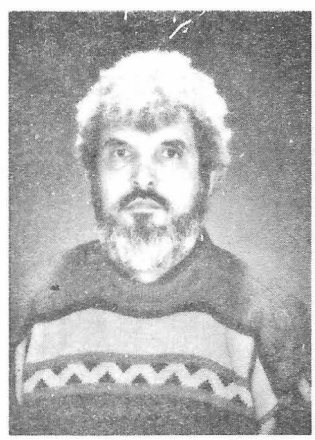

Nurullah Can

uzaklara gitme isteği yoğun olarak yaşanır. Neden uzaklar?

* Şiir yazmaya başlamadan çok önceleri, çocukluk çağlarımda bile hep uzaklara gitme, başka ülkelerde yaşama isteği bende varolmuştur. Doğallıkla önce aile daha sonra şehir ve ülke genelinde bir hoşnutsuzluğun izlerini aramak mümkün bu istekte. Yer değiştirme özellikle ressam ve şairlerde yoğun olarak var. Yaşanılan yerin şiiriyetinin tükenmesi buna yol açıyor. Ancak dikkat ederseniz gideceğim yerlere şiirimi ve anadilimi de götürmek istiyorum.

*** Türkiye'de, genellikle şiir tüketenler aynı zamanda şiir üretenler oluyor. Salt şiir tüketen çok az. Kitaplarını kendi satan bir şair olarak sizde biraz farklı olabilir. Ne dersiniz?**

* Evet, bu bende ve benim gibilerde farklı bir atmosferde gelişiyor. Türkiye'de ve Dünya'da şiir okuru hayli seçkin bir kesimi oluşturuyor. Rastgele yaklaşılmayan bir yazın türü olan şiir sistematik okumaları ve kuramsal bazı çalışmaları da beraberinde getiriyor. Bu sayıca azlık yazanlarla okuyanların sayısını bence -üçte bir- oranında birbirine yaklaştırıyor. Şiirlerini açıkhava sergilerinde okura ulaştıran bir şair olarak bende biraz farklılık gösteriyor. Hayatında birkaç kez kitapçıya giden ve radyoda dinlediği şiirler dışında şiirle tanışmamış bir ev kadını, küçük işlerde çalışan bir genç kız, canı sıkılan bir emekli, izinli bir asker de benden kitap alabiliyor. Bu kişilerin aldıkları kitapları okuduklarını telefonlardan ve mektuplardan anlayabiliyorum. Öğrenci-aydın şiir tüketenler dışında bu okur kesimini de hayli önemsiyorum.

*** Ressam Degas, arkadaşı Mallarme'ye sormuş: "Çok güzel duygularım var ama şiirde başarılı olamıyorum. Neden?". Mallarme de "Şiir sözcüklerle yazılır. Herkesin duyguları, düşünceleri var, yetseydi herkes şair olurdu." yanıtını vermiş. Siz nasıl yazıyorsunuz?**

* Sorunuz hem çok geniş kapsamlı ve hem de kolaylıkla yanıtlanamayacak türden. Mallarme'nin bu yargısını eskiden beri hep duyarız. Ancak ben bu konuşmanın biraz daha ayrıntılı geçtiğine inanıyorum. Şiirin yapıtaşları olan sözcüklerin yanında duygular, imgeler, söz sanatları ve içerik de var. Bunların ko-

laylıkla tanımlayamadığımız uyumlu birlikteliği yüzyıllardır hayranlıkla okuduğumuz güzel şiirleri yaratıyor. Benim şiirim de herhalde anadili güzel kullanmaya, dil işçiliğine, sözcük kuyumculuğuna dayalı bir çalışmanın ürünüdür. Ben de diğer bazı şairler gibi kafamda üç beş dakika içinde oluşturup hemen kâğıda geçiriyorum ama üzerindeki çalışmam bazen birkaç ayı buluyor. Mallarme'nin işaret ettiği de bu zaten, işçiliğe verilen önem bir yerde. Şiire yeni başlayanlar ya da vasat bir yere gelebilenler ise bu sanatı hep karşısındakine acil bir mesajı ileten bir araç olarak görüyorlar. Son beş yılda kaldırımlarda binlerce kötü şiir okuyan biri olarak bunu rahatlıkla söylüyorum.

*** Şiirleriniz hep uykusuz. Size "Gecelerin Şairi" diyebiliriz. Şiiriniz kolunuza hep geceleri mi giriyor?**

* Evet, bu şiirleri yazarken genellikle geceleri seven kadınlar gündemdeydi bende. Şiirlerim uykusuz görünüyor ama ben şiir yüzünden uykusuz kalmıyorum. Uykusuz kaldığım zamanlar benim için öyle sıkıntılı, bunalımlı saatlerdir ki değil yazmak onunla dirsek teması bile kuramıyorum. Benim gecelerim insanların daha uyumadıkları, ay sokaklarını seyrettikleri, dalgaları dinledikleri saatlerdedir. Şiirlerimi kendimi çok iyi hissettiğim dönemlerde geriye dönüşlerle de yazabiliyorum. Her şairin umuyorum üstü açık bir hayalgücü sepeti var ve hep kolunda takılı duruyordur.

*** Son kitabınızla 1993 Yunus Nadi Şiir Ödülü'nü aldınız. Beşinci kitabın gelişini hızlandıran bir iti oldu mu bu ödül?**

* Bu ödülü alana dek 20 yıldır şiir yazıyordum, üç kitabım vardı. Kitaplarım için de dergilerde hayli yazı yayımlanmıştı. Ancak ödülle beraber şiirlerim antolojilere girmeye, radyolarda okunmaya başladı. Ancak 2.5 yıldır şiir yazamamak beni hayli düşündürüyor. Ödül aldım diye de kendimi yinelemem ya da ortalama şiirlerle dergi sayfalarında görünmem doğru olmaz. Şiir okuruna saygısızlığı göze alamam. Yazamamak kendi içsel sorunlarımdan kaynaklanıyor. Bunları aşıp aşmayacağımı ya da ne zaman aşabileceğimi hiç bilmiyorum. Ben hayli tembel bir şairim. Kimileri esin perisinin hafif bir dokunuşuyla hemen şiir yazabiliyorlar, bense o perinin beni yere yuvarlamasını bekliyorum. Hem güzel ve hem de sayıca çok şiirler yazmak isterdim.

*** Kadınlar Geceleri Severler Geceleri Güzel Bakarlar adlı son kitabınızdaki şiirleri -Günce Şiir- diye adlandırabilir miyiz?**

* Evet, kitaptaki 12 şiirin dokuzu bu belirttiğiniz tanıma girebilir. İkili, üçlü ya da dörtlü dizelerden oluşan bu şiirler kendi içinde bağımsız okunabildikleri gibi bir şiirin bütünü içinde de değerlendirilmelidir diye düşünüyorum. Yer ve zaman göstermek bu içeriğin zorunlu bir yansıması ve göstergesi oldu. Bu biçimi daha önceden düşünmüş ama gerçekleştirememiştim. Bazıları anında yazıldılar, bazıları da sonradan geçmişe yönelik gezilerde oluştu. Okuyucum, özellikle yaşadığım semtlerin okuyucusu bu şiirleri çok sevdi. Kendi dolaştığı sokakları, kıyıları, binaları, parkları ve yokuşları buldu bu dizelerde. Aynı semtte yaşayan biri okur, biri yazar, iki kişinin buluşmasıdır bu şiirler. Böyle şiirler, belki kendi şiirimizde ya da dünya şiirinde vardır; ama, ben bir eleştirmen gibi çok yakından edebiyatı izleyemediğimden, benim için özgün kaldılar. ●

zambak yangınları

Gündoğdu Sanımer

geceye giden gemi
yolun açık olsun
mutluyum rıhtımda kaldığıma
türküsü bitenleri götür sen
yeraltından ırmaklar akan diyara

çığlığımdı gece zambak yangınları
dumanı boğmuş kentler bozgununda
yakınmıyorum taraçada sığırcık sürüleri
ağa düşen dalgaların sesini dinliyorum

kar fırtınasında yiten kömür gecesi
başka kim büyütebilir korkuları
kapa gözlerini insan adındaki büyücü
uyu, sarımsı yeşil bir düştür yaşam

yağmuru getir bana gece
yıkamalı eskide kalan ne varsa
bir seviler kalsın bana bir de ağu
birazdan sevinç ışıyacak denizin şafağında

istenmemek

h. ertan tokinan

istenmediğini bilse bir ağaç güzelim
yeşilleriyle
bir yeni mevsimde yaprak bulamazsın
tomurcuk bulamazsın büyümeye gebe

istenmediğini bilse minik serçe konduğu
dallarda
bir kez daha gelir bitimsiz şarkılarla
istenmediğini bile bile gelir sanma

istenmediğini bilse yağmur bilse güneş
renkler bilseler istenmiyorlar
nerde güneş nerde renkler nerde
yağmurlar

ya bir insan bilse istenmediğini
bilmese daha iyi

yaşamı bölüşürken

Ayhan Can

bize ölüm haberlerini getiren kimdi
toprağın kısmetini çekerek gözümüzden
anıları gökyüzüne savurup yıldız gibi
kutsal yaşamı ılık nefesiyle sunan kimdi
sevgilimin elini tutarken güneşin evinde
ağulu sözlerle yüreğimizi kuşatan düşman
örümcekli beynini dağıtacak umut ve zaman
bizi kutsal şarkılarla karşılayan kimdi

yaşamı karınca sabrıyla evimize taşıyan
çeliği bir oya gibi işleyen emekçi elimizi
beni gül dudaklı sevgilimden ayıran kimdi
birbirine kilitledik sevdalı yüreğimizi
içimde dağlar ayaklandı gülkurusu akşamda
toprağın ağacın suyun gizemli seslerini
işlerken bereket emeğin kardeş harmanında
yaşamı bölüşürken bizi elsiz bırakan kimdi

sevdamız bir avuç menekşe senin gözünde
kuşlar güneşi getirdi yeni doğan yüzüne
boşlukta resmini çizdi ürkek bir kelebek
ayrılık kelepçesini taktı özgür bileğime
bizi yaşam pazarında pul pul dağıtan adam
içimde güller patladı elin elime değince
türkülerle büyüyor umudumuzun gelincikleri
bizi çiçekler içinde çiçeksiz bırakan kimdi

çocuklar adını öğrenmeli o batılı düşmanın
bir sürüngen gibi geldi sulara ay vururken
dili yabancı elinde gizli sayıları yaşamın
yürüdü canevimize afyon çiçeği morarırken
bizi beyaz bir lâle gibi verdiler ellerine
incir sattık üzüm sattık düşlerimizi sattık
kimdi bize tutsaklığın belgesini imzalatan
kimdi ona her mevsim büyülü kapımızı açan

kanımızı sarsarak akıyor yaşamın öğretisi
beni çok zorluyor kuşlarla gelen yalnızlık
insan sevdikçe hiç tanımıyor kendi kendini
yağmurlar hep ayrılık dağlarına yağıyor
deniz nasıl kum yapıyorsa sonsuz kayaları
sana öyle karışıyorum gül yüzüne bakarak
yapayalnız koştum sevdanın gizli denizine
bizi sevda denizinde susuz bırakan kimdi

doğuştan yoksulum sonsuza yürür ayaklarım
kuş çiçek ve böcek yoksul yoksul sevişecek
seni ne denli sevsem kum gibi çoğalıyorsun
yaşamı kardeşcesine işliyor emekçi ellerin
üstüme yoksulluğu sürüyor sömürgeci adam
ne yapsalar korkmuyorum doğuştan yoksulum
ölümü yeniyor öptüğüm yerde açan sarı gül
beni yoksulluk içinde yoksul bırakan kimdi

ben bu şiiri su gibi aksın diye yazdım
en güzel şiir umut taşır halkın yüreğine
aşar dağları ovaları aşar uzak kentleri
en güzel şiir eskimeyen türkülere benzer
çalınır çalgı telinde geçer zamanın önüne
geyik olur iner çocukların ürkek düşüne
içimde yeni bir şiir denizi çalkalanıyor
bize güneş gibi şiirleri yasaklayan kimdi

bize yürürken düşünmeyi yasaklayan kimdi
insan susabilir mi dalda yemiş ballanırken
büyük denizlerin fırtınası girmiş kanımıza
gökyüzü yanıyor sandım elin elime değince
umudumuzu biriktirdik yaşam sendikasında
senin açlığın benim tokluğumu yadsımakta
sevdamızı açıyor saçına taktığım sarı gül
seni sarı bir gül gibi benden çalan kimdi

kimdi ekmeğin gül tarihini zulümle yazan
kimdi bize bahar türkülerini yasaklayan
nerede barışa özgürlüğe karşı olanlar
nerede düşlerimizi çalan batılı düşman
kulağımda o büyük haksızlığın uğultusu
göğü sarsıyor çocukların kışkırttığı su
insan seline karışıyorum acıyla sevdayla
beni insan selinde yalnız bırakan kimdi

dışarda hiçbir şeyin üstü örtülmemiştir
kendi kendine sürdürürler çıplak yaşamı
yeni bir dünyayı işiliyor emekçi ellerimiz
dalgın yüzünde açmış özlemin sapsarı gülü
gizlemeden sevdim seni hiç değiştirmeden
suyun buluta çekirdeğin yemişe dönüştüğü
yağmurla geldi yağmurla girdi dizelerime
bu şiiri yazarak bitiremeyen yoksul kimdi

MASAL KADINLARI

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

"Toplumumuzun masal kadınları gerçek yaşamda olduğu gibi çoğunlukla her şeyi tırnaklarıyla kazanmak zorunda oldukları için, tükenmez bir uğraş içindedirler ve yaşama karşı her zaman savunmadadırlar."

Yazarımız, **Muhsine Helimoğlu Yavuz**, **"Masal Kadınları"** adlı yazısında, konuyla ilgili yargısını, bu cümleyle özetlemektedir. Masal kadınlarının, mutsuzluğu mutluluğa dönüştürebilmek için; bir simyacı sabrıyla yaşamları boyunca uğraşıp durduklarını belirten yazar, bütün bu çabalarının temelinde, yaşama bağlılığın olduğunu vurgulamaktadır.

Halkın varlığında, varlığını sürdüren 90 masalı derleyip; sözden yazıya dönüştüren **Muhsine Helimoğlu Yavuz**'un, konuyla ilgili yazılarına gelecek sayılarımızda da yer vereceğimizi belirtir; dergimize gösterdiği ilgi nedeniyle, içten teşekkür ederiz.

k ı y ı

masal kadınları

● Muhsine Helimoğlu Yavuz

Kadınlara
Bizim kadınlarımıza
M.H.Y.

İncelediğim toplam 90 masaldan (ki bu masalların tamamı derleme ürünüdür, ilk kez sözden yazıya tarafımdan geçirilmiştir ve özgündür), 45'inin ana kahramanını kadınlar oluşturuyorlar ve masalın arıa olayını da onlar yönlendiriyorlar.

Öteki masalların çoğunda da yan kahramanlar olarak yer alıp, yine önemli işlevler yükleniyorlar. Masalların ana kahramanı olan bu kadınları başlıca şu 7 grupta toplayabiliriz:

1- Mutluluğu yakalamak için uğraş veren, olayların gidişini yönlendiren akıllı, vefalı, özverili, direşken kadınlar.

2- Kıskanç ve iftiracı kadınlar.

3- Kötü kalpli üveyanneler, büyücü kadınlar ve acımasız dev anaları.

4- Cinsel tacizlere uğrayan kadınlar.

5- Eşlerine ihanet eden kadınlar.

5- Eşlerine ihanet eden kadınlar.

6- Yalan ve kurnazlıkla mutluluğa ulaşmak isteyen kadınlar.

7- Akılsız, beceriksiz, sağduyusuz kadınlar.

1- Mutluluğu yakalamak için uğraş veren olayların gidişini yönlendiren akıllı vefalı - özverili - direşken kadınlar

Bu masal tipi "Eşmanip" masalında, elinden kaçırdığı mutluluğun ardına düşen bir kadın olarak karşımıza çıkar. Sırrını saklayamayıp annesine söylediği için dış görünüşü eşek olduğu halde, aslında olağanüstü bir varlık olan kocasını elinden kaçıran padişahın kızı, onu bulmak için yanına iki heybe altın alıp, bir ata binerek yollara düşer. Pek-çok uğraş verip, pek çok sıkıntı çektikten sonra, ona yeniden kavuşur.

"İnsan sahip olduğu güzelliklerin değerini ancak onu yitirdikten sonra anlar ve yeniden elde etmek için, büyük bir uğraş vermesi gerekir."

"Bazı sırların saklanmaması, çok merak ve kuşku felaket getirir."

"Mutluluğa giden yol uzun ve çetindir."

"Sabırlı, kararlı ve cesur insanlar amaçlarına ulaşabilirler" gibi, iletileri de içinde taşıyan bu masalın konusu ile mitolojideki "Eros ile Psıkhe" (Sevgi ve Ruh) arasında şöyle bir benzerlik vardır.

Psıkhe kocası Eros'la yalnızca, gece karanlığında birlikte olmakta ve onun kim olduğunu bilmemektedir. Eğer onun yüzünü görürse bu sır bozulacak ve bu mutluluk bitecektir. Bir zaman bu sırrı saklayan ve çok mutlu olan Psıkhe sonunda, kıskanç ablalarının zorlamalarına dayanamayarak bir gece, mumu yakıp, uyuyan kocasının yüzüne bakar ve tılsım bozulduğu için de onu kaybeder. Eros ona şöyle söyler: "Akılsız kız. Kuşkunun aşkı kaçırdığını bilmiyor musun? Bana ilk bakışının son bakış olacağını sana söylememiş miydim? ..... Seni kendime eş olarak seçtim. Buna layık olduğunu isbat etmiş olsaydın, annem ve gökyüzündeki büyük tanrılar sana ölümsüzlük verecekler ve sen de benimle, sonsuzluğa kadar gökyüzünün güzellik cennetleri içinde yaşayacaktın. Şimdi, her şey bitti. Seni bırakıp ayrılmam gerek.

.....

Cesaretinin, inancının üstün olması şartıyla bana tekrar varabilirsin. Bu, deney ve acının uzun ve zahmetli yoludur." (Mitolojiden Masallar, Buckley, Çev. Orhan Petek, İst. 1985, s.35)

"Padişah ile Çocukları" masalın kahramanı olan, padişahın akıllı kızı, babasının kocasına sorduğu her sorunun yanıtını ona öğreterek, oğlanı korur ve onunla mutlu olur.

"Terzi ile Karısı" masalında ise, terzinin akıllı karısı, kendisine gözkoyan padişahın, kocasına koştuğu her koşulu yerine getirmesine yardımcı olarak, kocasıyla kalmayı başarır.

"Padişah ile Üç Oğlu" masalında Hasan'ın sevgilisi, sonuna kadar ona bağlı kalır ve bir başkasıyla evlenmemek için direnir. Bu uğraşısının sonunda da Hasan'a kavuşur.

"Tüylü" masalının ana kahramanı olan, Hint

padişahının güzel kızı, rüyasında görüp aşık olduğu, Yemen padişahının oğluna evlenme teklif eder. Törelere aykırı olan, bu kız tarafından gelen evlenme önerisini doğru bulmayan ve hiç hoş karşılamayan oğlan onu geri çevirince, kız oğlanı bulmak için yollara düşer. Uzun ve zahmetli uğraşlardan sonra bulur ve elde etmeyi başararak mutlu sona ulaşır.

Gelenek ve göreneklerimize ters düşer gibi görünen bu ayrıksı masal, aslında çok önemli bir ileti içermektedir. Birisiyle evlenmek, mutlu olmak isteyen kadın pasif kalmamalıdır. önerinin karşıdan gelmesini beklerse, bu öneri hiç gelmeyebilir ve bu nedenle de elini uzatsa tutabileceği mutluluk yanından geçer gider. Ayrıca, kadın yalnızca evlenme önerisinde bulunmakla kalmamalı, kendisini geri çeviren erkeği elde edebilmek için de uğraş vermelidir.

Görüldüğü gibi, toplumun erkeğe biçtiği bu rol ve ondan beklediği bu davranış biçimi, bu masalda altüst edilmiş ve çok daha gerçekçi bir işlevsellik kazandırılmıştır. Bu masal da gösteriyor ki halkın sağduyusu, eskimiş gelenekleri yıkacak her yeni, güzel, yararlı yeniliğe, uygulamaya açıktır. Çok az da olsa böylesine ayrıksı masalların olması, değiştirilmesi gereken ve istenen bazı değer yargılarının olduğunu müjdelemesi bakımından, oldukça ilgiye değer ve önemli bir olgudur.

"Keşiş" masalında ise sıradan bir halk çocuğu olan akıllı ve güzel kız, keşiş kılığına girip, bir süre kendisiyle beraber olarak gönül eğlendiren, sonra da çekip giden padişah oğlunun ardına düşer, uzun uğraşlardan sonra onu kendisine aşık etmeyi başarır ve mutlu sona ulaşır. Yine buradaki ileti de kararlılığın, akıllıca verilen uğraşın, sosyal sınıflar arasındaki uçurumu yok edeceği doğrultusunda oluşu bakımından önemlidir.

"Cesur Kız" masalının iletisi de yine toplumun geleneksel değer yargılarını değiştirmeyi amaçlayan, yalnız erkeklere biçilen "cesur-korkusuz" olma rolünün yapaylığını anlatan, önemli bir iletidir. Burada kızlar da erkekler kadar, bazan onlardan bile cesur korkusuz olabilirler denmekte ve cesaretin erkeğe veya kadına değil, aslında "insan"a has bir özellik olduğu anlatılmaktadır. Çünkü, öyle kadınlar vardır ki cesaret, tutarlı davranış, kararlılık açısından pek çok erkekten daha öndedir. Ayrıca bizim toplumumuz her ne kadar "ataerkil" bir aile tipi görünümü sergilese de, özünde "anaerkil" bir toplumdur. Çünkü batılı halkların deyişiyle "Beşiği sallayan el, evi de yönetir." Bilindiği gibi bizde beşiği sallayan biricik el kadındır. Ayrıca "Anayasa, anavatan, anayurt" gibi sözcüklerin içerdiği anlamlarla, Kemal Tahir'in "Devlet Ana"sı da bu bağlamda değerlendirilebilir.

Yine ayrıca; öteki bazı masallarda da gördüğümüz gibi, pek çok olay karşısında çekince gösteren erkeği, kadın yüreklendirmekte, yönlendirmekte ve başarılı olmasını sağlamaktadır. (Bu işle akla ister-istemez, olumsuz bir örnek de olsa, Shakespeare'in ünlü yapıtı "Macbeth"te, Macbeth'in Kral Duncan'ı öldürüp yerine geçme konusunda gösterdiği çekince karşısında, Lady Macbeth'in onu yüreklendirmesi ve bu kararı gerçekleştirmesini sağlaması geliyor).

"Elma Yanaklı Kız" masalının kahramanı olan, yoksul ama akıllı kız, dileye-isteye kendisiyle evlendiği halde, yoksulluğu nedeniyle onu aşağılayan padişah kocasına öyle bir ders verir ki, öcünü almakla kalmayıp tahtını da elinden alır ve onun yerine padişah olur. Yerleşik geleneksel yargılara ters düşmesi ve kendini beğenmiş, sağduyudan, hoşgörüden uzak, akılsız bir erkek yönetici yerine, akıllı bir kadın yöneticinin geçmesinin çok daha iyi olacağı, hak etmeyenlerin yerlerini koruyamayacakları iletisini veren bu "ayrıksı" masal da iletisinin işlevi açısından oldukça ilginçtir.

"Boncuk Padişah"taki kadın kahraman kendine güvensiz, evhamlı, sözleri ve olayları çarpıtan kocasının kendisini dövmesi, cehennem azabı çektirmesi üzerine, onun ilkel egosunu tahrik ederek, bir başka amaca yönlendirir ve böylece ondan kurtulur. Yaşadığı olaylar sonucu hatasını anlayan adam; giderek, karısını elinden kaçırıp, haketmediği bu mutluluğu yitirerek, cezasını çeker.

Öyleyse mutluluk, birliktelik, evlilik özen, sevgi, anlayış ister. Bunlarla beslenmeyen birliktelikler ise er veya geç, bir gün yıkılır gider. O zaman da hiçbir pişmanlık fayda vermez. Eldeki küçük mutlulukların değeri bilinmeli, beslenip geliştirilmelidir. Yoksa, insanı sonuçta bekleyen yalnızlık ve acıdır.

"Üç Dilek" masalının kahramanı olan, yoksul çobanın akıllı karısı, kendisine gözkoyan krala yüzvermez. Kralın çobana koştuğu her koşulu yerine getirmesi için de kocasına yardımcı olur ve böylece evliliklerini kralın elinden kurtarır. Mutlu evliliğin temeli parada değil, iyi anlaşmada ve sevgide gizlidir, iletisini taşıyan bu masaldaki kadının ayrıca vefalı, onurlu, saygılı tutumu ve namuslu bir çoban olan kocasını, başkasının karısına istenmediği halde gözdikecek kadar alçalan bir adama -ki bu adam kral bile olsa- değişmeyişi, asıl iletiyi oluşturmaktadır.

Giderek, "paranın açamayacağı kapı yoktur" iletisinin yaygınlaştığı bir dünyada, bu tür karşı "savunma-iletileri"ne büyük bir gereksinim olduğu ortadadır. Zaten halk kültürlerinde hiçbir şey rastlantılar sonucu yaratılmamıştır. Her ileti, sağlıklı bir "neden-sonuç" ilişkisi üstüne kurulmuştur.

"Şirin ile Şevketli"de poligami (çokeşlilik) konusunda olumlu iletiler verilmekte ve kumaların birbirleriyle anlaşmaları halinde, mutlu olabilecekleri örneklenmektedir.

Halkın sağduyusu burada, varolan ve önlenemeyen sosyolojik-etik-ekonomik bir olguya, bir soruna, olumlu açıdan bakmayı ve bunu sorun olmak-

tan çıkarmayı yeğlemektedir. Çünkü, halk arasında erkeklerin birden çok kadınla evlenmesi doğal karşılanmakta, böyle olunca da kadınlara bu konuda, sorun yaratmamaları öğütlenmektedir. Ayrıca burada, ilgiye değer bir başka nokta da kumaların kendi aralarında iyi geçinmenin ötesinde, birbirlerini çok, ama çok sevmeleri ve birbirleri için her türlü özveride bulunmalarıdır ki, bu davranış biçimi insana, pek doğal olmayan ve sıradışı bazı çarpık ilişkileri çağrıştırıyor.

Yine ayrıca bu tür masallarda, kadının çok evliliği hiç sözkonusu bile edilmiyor. Halk kültürümüzde poligaminin yalnızca erkekler için geçerli ve kabul edilebilir bir uygulama olduğunu görüyoruz.

Birden çok eşle evlilik giderek, erkek için öğünülecek olumlu bir davranış olarak gösterilirken, kumaların iyi geçinmesi de onların toplumdan "aferin" almalarını sağlıyor ki, bu çarpık değer yargısı da toplumda poligamiyi erkekler adına doğallaştırmakla kalmıyor, yüreklendirip yaygınlaştırma tehlikesini de içinde taşıyor.

Bu özendirmenin, günümüzde bile geçerliliğini koruduğunu görmek ise işin bir başka çarpık yönünü oluşturuyor. Geçtiğimiz 1993 yılında, medyayı günlerce meşgul eden Mersinli "Dede" adlı yoksul dolmuş sürücüsü gencin, iki kadınla evlenmesi ve üçünün aynı yatağı paylaşmaları olayı, bu tür çarpıklıkların, yozlaşmaların toplumda hangi boyutlara varabileceğini göstermesi bakımından, çarpıcı bir örnek olaydır.

Bu iletide halkın sağduyusu, belki de önleyemediği bir olumsuzluğu iyileştirmeye çalışmaktadır ama, ne olursa olsun yine de yanlış, olumsuz bir iletidir ve sağlıklı aile yapısıyla, insan onuruyla bağdaşır bir yönü olmadığı için, savunulacak bir yönü de yoktur.

"Şerbetçi Güzeli" masalında yer alan gelin-kaynana işbirliği, kadınların iyi niyetle el ele verdiklerinde, nasıl da incelikli güzellikler üretebileceklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Halk kültürümüzde önemli bir yeri olan ve genelinde alışageldiğimiz gelin-kaynana kavgalarının temelinde, ekonomik ve psikolojik nedenler yattığı bilinen bir gerçektir. İnsansal yaşamın dramatik kurgusunu oluşturan bir "ezeli" gerçeklik olan (ki "ebedi" de olacaktır kanısındayım) anaların oğullarından, kadınların da kocalarından vazgeçememeleri nedeniyle çıkan, bu gelin-kaynana çatışmalarının, bizim gibi toplumlarda gözardı edemeyeceğimiz bir de ekonomik boyutu vardır.

Özellikle kırsal kesimlerdeki ataerkil ailelerde, evin direği erkektir. Baba ölünce de bu "ev direkliği" işlevi, otomatik olarak oğula yüklenmektedir. Çünkü, oğul evé direk, kız ele dayaktır". Öyleyse ana, sonuna dek oğulun sorumluluğundadır, onun insanlık ve erkeklik onurunun ayrılmaz bir parçasıdır ve yine onun "en güzel, en sevgili" insanıdır. (Oidipus kompleksi mi) ... Ayrıca, ev sarayının da "valide sultan"ıdır. Yönetim her ne kadar oğulda görünse de dolaylı olarak anadadır.

Yılların-yüzyılların, gelenek ve göreneklerinin oluşturup güçlendirdiği, böylesine katılaşmış bir düzenin üstüne gelecek olan gelinin, "valide sultan"la girişeceği bir çatışmada şansı ne olabilir. O da eğer akıllıysa, önce bir nabız yoklaması yapıp, karşılıklı güçleri ölçer ve çoğu zaman da "Dur kendime yer edeyim, gör sana neler edeyim" taktiğini kullanarak, bir süre herşeyi oluruna bırakıp alttan alır. Bu sırada bir yandan da inceden inceye, derinden derine "Hürrem Sultan" oyunlarını, yaptırım alanına sürmeye başlar. Bunun için de yapacağı ilk hamle, en güçlü silahı olan kadınsı özelliklerini, bir "seks objesi" olarak eşine sunmak olacaktır. Bu etkili silahı, doğru zamanda ve doğru mekanda kullanabilmek için de en uygun zaman gecedir, en uygun mekan ise yatak. Oğlunun daha sonraki davranışlarından bu doğru seçilmiş zamanı ve mekanı farkeden kaynananın tepkisi de çoğu zaman, uzlaşıdan uzak, bir savaş ilanıdır.

Gün ışığına çıkan bu çekişmenin, giderek onulmaz bir kin ve nefrete dönüştüğü de görülür ki, bu öfke dolu, çözümsüz, yoğun duygular aile içi huzursuzlukları, bazan da aile dağılmalarını beraberinde getirebilir.

İşte bu gelenekselleşmiş önemli ve yıkıcı didişmelere, bir "karşı savunma" olarak halk kültürü, bu masalda görüldüğü gibi anlaşmış, birbirini seven, aynı amaçlar doğrultusunda işbirliği yapabilen gelin-kaynana örnekleri yaratmıştır. Çünkü, toplum kendi yapısındaki sorunların çözümünü de yine kendi içinde üretmek zorunda olduğunun bilincindedir.

"Terliklerin Getirdiği Mutluluk" masalındaki akıllı kız, dilinin belasına düştüğü zindanda bile, umutsuzluğa ve paniğe kapılmadan, kurduğu uzun vadeli akıllıca bir planla, zindancıyı ele geçirir. Onun aracılığıyla padişaha ulaşıp, onu kendine aşık eder ve sonunda da zindandan saraya taşınarak, padişah karısı olup, mutlu sona ulaşır.

Hayat ne bir bayram günüdür, ne de bir yas günüdür, tüm sevinçler ve acılar geçicidir, önemli olan her zaman, her yerde insanın aklını kullanması, her güç durumdan çıkış yolu aramasıdır, akıllıca verilen her uğraş, kurtuluşa giden bir adımdır iletisinin verildiği bu masal da yine, ne istediğini bilen, direşken kadınlara iyi bir örnektir.

Başına gelen her şeyi alınyazısı sayıp, bunun değişmezliğine inanarak kaderine razı olan insanların, özellikle de kadınların çok olduğu bir toplumda, bu tür iletileri içeren masalların yaratılması çokdoğaldır ve çok gereklidir.

"Sihirli Yüzük"te ise, ekonomik yönden sıkıntıya düşen bir adam, karısının akıllıca yol göstermeleri

ve önerileri sayesinde, bu sıkıntıdan kurtulur ve durumunu düzeltir. Toplumumuzda, kadınların sözünün pek önemsenmediği, eskiden mahkemede tanıklıklarının bile kabul edilmediği, sık sık "elinin hamuruyla erkek işine karışma"masının anımsatıldığı gözönüne alınırsa, bu iletinin de bir hayli "ayrıksı" olduğu kabul edilmelidir. Aile birliğinin, kadın-erkek işbirliğiyle, ortaklaşa sağlanması, önemli kararların ortak alınması, evde erkek kadar kadının da söz sahibi olması, bazan kadınların erkeklerden daha uzakgörülü olduğu gibi, son derece yapıcı, olumlu iletiler içeren bu masal da yine toplumun geleneksel iç işlevine karşı, bir tepki, bir önlem olarak doğmuştur.

"Yarış" masalındaki akıllı çoban kızı ise aklı sayesinde, karmaşık gibi görülen bir duruma çözüm getirir ve padişah karısı olmayı başarır. Aklın ve yeteneğin; zenginlikten, makamdan daha önemli olduğu, aklın ve yeteneğin zenginlik getirebileceği ama, zenginliğin akıl ve yetenek sağlayamayacağı iletisinin verildiği bu masal da toplumumuzun yaşadığı deneyimlerin sonucunda, halkın oluşturduğu bir söz yaratısından başka birşey değildir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, halkın içinden toplanmış pek çok "devşirme" çocuğun, Enderun'dan geçerek, akılları ve yetenekleri sayesinde, devletin üst kademelerinde görev aldıkları, giderek vezirliğe bile yükseldikleri, bazı güzel ve akıllı cariyelerin ise başkadın ve valide sultan oldukları, öte yandan deli ve yeteneksiz padişahların, saltanatlarını sürdüremeyip, başkalarına kaptırdıkları düşünülürse, bu iletinin halk kültüründeki dayanağı da daha iyi anlaşılmış olur sanıyorum.

2- Kıskanç ve iftiracı kadınlar

Bu gruptaki masallarda; güzel ve yetenekli genç kızları, kadınları kıskanan hemcinslerinin, ablaları, gelinleri gibi yakın akrabalarının, onlara verdikleri ölümcül zararları görüyoruz.

Bu masalların hepsinde de kıskanıldıkları için iftiraya uğramış, zarar görmüş, acılar çekmiş bu kadınlar, sonunda kurtulup hakettikleri mutluluğa kavuşurlarken, kıskanç ve iftiracı kadınların bu kötülükleri, bir bumerang gibi, geri dönüp yine kendilerini vuruyor ve sonunda onlar zararlı çıkıyor. İşte masalın iletisi de tam bu noktada oluşuyor.

Ne yazık ki, toplumumuzda öteden beri, bu tür olumsuz duygular taşıyan ve onları zararlı davranışlara dönüştüren, cahil, ilkel insanlarımız, özellikle de bu tür hastalıklı duyguları yoğun yaşayan kadınlarımız çoktur. Bunların verdikleri zararların boyutları arttıkça, halk kültürümüzde de onları eğitecek, zararsız kılacak, zaman zaman da korkutacak iletileri içeren masallar yaratılmıştır. Bu bir bakıma hasta ruhlara karşı, masallar aracılığıyla yapılan, toplumsal bir savunmadır. Bu tür davranış bozukluğu gösteren ve başkalarına zarar veren insanlara "Dikkat et, sonunda zararlı çıkacak olan yine sensin" denmektedir.

Bu kıskançlıkların özellikle kız kardeşler veya gelinlerle görümceler arasında olması da ayrıca ilgiye değer bir noktadır. Gelinlerin görümcelerini kıskanmaları ve onlara kötülük yapmalarının, belki mantıksal bir açıklaması bulunabilir ama, kardeşlerin birbirlerine ölümcül zararlar vermelerinin nedenleri herhalde ta "Habil"le "Kabil"de aranmalıdır ve yine herhalde, aynı ana karnını paylaşan, bu "karındaş" insanların, bu yıkıcı yokedici duygularının ekonomik, sosyal nedenlerden öte mutlaka önemli psikolojik nedenleri olmalıdır diye düşünüyorum. Çünkü insan, her türlü eğitilmiş özelliğinden arındırıldığında, kendisiyle başlayıp biten, her türlü bağdan soyutlanmış, tek başına bir bireydir ve bir kocaman "yalnızlık"tan ibarettir. Öyleyse geliştirilmemiş, eğitilmemiş bu zavallı "ben"in içinde onu bağlayıcı, hiçbir bağa yer yoktur, o kendi bütününü yalnızca "ego"suyla doldurmuştur. Yine öyleyse, bu tehlikeli ego masallar aracılığıyla bir ölçüde de olsa yenilmeli, eğitilmelidir. Halk çözümü, bu tür olayları konu alan masalar yaratmakta bulmuştur.

Bu gruptaki masallardan olan "Gülbahar ile Gülbarin"de ve "Yedi Çingene"de kızkardeşlerden tembel, beceriksiz ve kıskanç olan ablalar, güzel ve yetenekli, iyi bir evlilik yapan küçük kardeşlerinin mutluluğunu kıskanırlar ve tuzaklar kurup, iftiralar atarak ona büyük acılar çektirirler.

"Fatma", "Kül Eşek", "Bıra Mus", "Dertli Fatma", masallarında kıskanç gelinler özverili, iyi kalpli görümcelerine yılan yavrusu içirip, sonra da karınları şişince hamile olduklarını söyleyip iftira atarak, kocalarını kışkırtırlar ve bu zavallı, savunmasız kızların ölüme terkedilmelerine neden olurlar.

"Gül Hanım", "Nar Tanem Bir Tanem" masallarında ise, arkadaşlarına ihanet eden kıskanç, çıkarcı, emeksiz yemeğe konmak isteyen kızları görüyoruz.

"Nar Tane" masalında bu konudaki iletiler başka boyutlar da kazanır. Şöyle ki, kötü kalpli ve kıskanç amca karısı, güzel bir Nartane'ye iftira eder ve namussuz olduğu konusunda, kızın erkek kardeşlerini kışkırtır. Erkek kardeşler, ölüme terkettikleri kız kardeşlerini bir gün karşılarında görünce, namus konusunda öyle çok sınavdan geçirirler ki, sonunda dayanamayan kız, kendisini kuyuya atarak intihar eder. Yaptıklarına çok pişman olan oğlanlar, kızın cesedini kuyudan çıkartıp muayene ettirdiklerinde "bakire" olduğunu anlarlar ve olanları amcalarına anlatıp, duydukları acı ve öfkeyle, hep birlikte yengelerini öldürürler. Görüldüğü gibi, buradaki ileti, insanı trajik boyutlarda rahatsız ederek, uyarmayı amaçlamaktadır.

Ayrıca, kuyudan çıkarılan kızın cesedi bakire olmasaydı, acaba aynı üzüntü duyulacak mıydı, yoksa "iyi oldu, namusumuz temizlendi" mi denecekti?

Elbetteki ikincisi olacaktı, çünkü daha önce de kız aynı nedenle ölüme terkedilmişti. Öyleyse, burada kızın bakire olması, yaşıyor olmasından çok daha öncelik kazanıyor. Toplumumuzdaki bu katı, acımasız değer yargısının günümüzde de sürüyor olması, düşündürücüdür. 1993 yılında, gazetelerde yer alan Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencisi bir kızın, hamile olduğu için intihar ettiği haberi üzerine, kızın babasının; "Cesedi muayene ettirdim kızım bakiredir" diye gazetelere demeç vermesi, bu konuda bizi acı acı düşündürmesi gereken bir "örnek olay"dır.

Bu masaldaki ileti, "Kıskançlık nedeniyle kimsenin namusuna iftira atma, yoksa o da ölür, sen de ölürsün" dediği için çok daha sarsıcı, çok daha çarpıcıdır. Çünkü, burada öteki masallarda olduğu gibi, haklı hakkını almamış, iyiler iyilik, kötüler kötülük bulmamıştır. Tam tersine iyi ortadan kalkmıştır. Böyle olunca da masal yaratıcısının ve dinleyicisinin yapıcı beklentisi gerçekleşmemiş, kendisiyle özdeşleştirdiği, haksızlığa uğrayan iyi kahraman mutlu sona ulaşamamış ve göreceli de olsa psikolojik bir rahatlık sağlanamamıştır.

Bu masal, öteki masalların genelde içerdiği, geleneksel sonuç iletisini içermeyen, ayrıksı bir masaldır.

"Muradına Eremeyen Dilber" masalında ise herşey yerli yerindedir. Güzel kızı kıskanan cariye, onun gözlerini köredip sonra da ölüme terkederek, yerine kendi çirkin kızını koyar ama, sonunda gerçek anlaşılınca cezasını çeker, güzel kız da çektiği pek çok acıdan sonra, hak ettiği mutluluğa ulaşır.

3- Kötü kalpli üvey anneler - büyücü kadınlar ve acımasız dev anaları

Masallarımızdaki üvey annelerin hepsi de kötü kalpli ve acımasız kadınlardır. Yılların, yüzyılların oluşturageldiği bu vargı elbetteki gerçektir ama, acaba bu konuda istisnalar yok mudur? Üvey anne, önce insan sonra üveyanne olduğuna göre, acaba iyi bir insan, aynı zamanda iyi bir üveyanne de olamaz mı? Onu kötüleştiren, "üveyannelik" kavramının kendisi mi? Elbette iyi üveyanneler de vardır çünkü, toplumumuzda iyi insanlar vardır. Fakat, bu üveyanne sözcüğüyle "kötülük" kavramı öylesine özdeşleşmiştir ki, bazı üveyanneler bu özdeşleşmeyi aşıp, çocuğa ulaşamamakta ve amaçladığı iyi iletişimi kuramamaktadırlar. Çünkü, toplum ve dolayısıyla da çocuk, üveyanneden hep kötülük beklemektedir. Böyle olunca da özanne yaptığı zaman, gayet doğal sayılabilecek bazı eğitici, yönlendirici yaptırımlar, çocuğa üveyanne tarafından uygulandığında, acımasızlık olarak kabul edilebilmektedir. Öyleyse, üveyanneleri hep kötü gösteren ve belirli bir kesimin davranışlarını yansıtan bu masallara karşı, iyi üveyannelerin de olabileceğini örnekleyen, başka masallar yaratılmalıdır. Böylece, topluma bu konuda daha yapıcı iletiler verilmiş olacaktır ki, sanırım doğrusu da budur.

Masallarda yer alan büyücü kadınlarla, acımasız devanaları ise toplumdaki entrikacı, acımasız öteki kadınları simgeler ki, onlardan daima sakınılmalıdır uyarısını vermek için, bu tiplere özellikle yer verilir.

Bu kadın tiplerini konu alan masallardan "Büyülenen Büyücü"de bir adamın karısı büyücüdür ve sırrını öğrenen kocasını köpeğe dönüştürür. Bu masal, görüldüğü gibi içerdiği başka iletilerin yanısıra, eş seçiminde özellikle dikkatli olmalıdır, entrikacı kadınlar her türlü gizli işi yapabilirler ve kötülüklerinin fark edildiğini anladıklarında da çok kıyıcı olabilirler, iletisini taşımaktadır.

"Hasanıka ile Cıtto Pıtto" masalındaki kötü kalpli üveyanne kocasına, çok hasta olduğunu ve onun üç çocuğunun kanını içerse iyileşebileceğini söyler. Buradaki ileti görüldüğü gibi, doğrudan babalardır ve çocukların üveyannelerden korunması gerektiği anlatılmaktadır. Karısının her söylediğine inanan saf adam, onun için çocuklarını kurban etmeye hazırdır. Olayın bu türlü gelişmesi de şu atasözlerimizi doğrulamaktadır: "Ananın sevmediğini baba sevmez, babanın sevmediğini oba sevmez", "Anasız çocuğun babası da olmaz".

"Dev Anası ve Cake" masalında ise kötü kalpli dev anası, zavallı çocuk Cake'yi yok etmek için, elinden gelen herşeyi yapar ama, Cake aklı ve kurnazlığı sayesinde sonunda onu yener.

Masallardaki devler ve cadılar, çoğunlukla kadın olarak betimlenirler. Bunlar dış görünüşleri bakımından, kocaman memelerini omuzlarına atmış, dağınık ve gür saçlı, korkunç görünüşlü iri-yarı kadınlardır. Geleneksel halk kültürümüzde, dinsel inançlara bağlı olarak, zaman zaman kadının şeytanla özdeşleştirildiği ve her türlü kötülüğün anası sayıldığı, bu nedenle de örtünmeye, itilmeye, ikinci sınıf vatandaş olmaya zorlandığı düşünülürse, bu tür bir betimlemeyi de doğal karşılamak gerekir.

"Oduncu ve Kızları" masalında, üveyanne hem oduncunun kızlarına çok kötü davranır, hem de onları babalarına kötüler. Sonunda adamın aklını çelerek, onu kızlarını ormana bırakmaya razı eder. "Hasanıko ile Cıtto Pıtto" masalında olduğu gibi, buradaki ileti de babaları uyarmayı amaçlamaktadır.

"Ne İdim Ne Oldum Ne Olacağım" masalındaki, savaşa giden padişah kocasına ihanet eden kadın ise eşine ihanet etmekle kalmaz, buna karşı çıkan, kendi öz kızına da iftira atıp, onun öldürülmesini amaçlar. Burada, kızının ölümünü isteyen annenin öz oluşu, babaları uyarma iletisine başka bir boyut daha katmakta ve namus değer yargılarını yitirmiş erdemsiz bir kadının, ne kadar düşkün ve acımasız olabileceğini de göstermeyi amaçlamaktadır. Bu tür kadınlardan, erkekler, yalnız çocuklarının canını

değil, kendi canlarını da sakınmalıdırlar.

Masaldaki bu olay ve olaya bağlı olan iletinin bir benzeri de Yunanlılar'ın ilk büyük trajedi şairi olan Aiskhylos'un "Agamemnon" trajedisinde şöyle yer alır: Troya Savaşı'na başkomutan olarak katılan Agamemnon, on yıl sonra evine geri döndüğünde, kendisinin amcaoğlu olan Aigisthos ile evlenmiş olan, karısı Klytaimestra tarafından, bir hileyle öldürülür. Agamemnon yokluğunda, kendisine ihanet eden karısının kurduğu tuzağa, beraberinde esir olarak getirdiği Troya kralının kızı kahin Kassandra'nın uyarılarına karşın, hiç kuşkulanmadan düşmüş ve canından olmuştur.

"Kıskançlık" masalındaki üveyannenin, kötü davrandığı kızın yaşında bir de kendi öz kızı vardır. Kendi kızına çok iyi davranıp, onu korurken, aynı yaştaki üvey kıza çok kötü davranması, kıyaslama olanağı verdiği için, çocuğu daha çok yaralayacak ve acısı bir kat daha artacaktır. Çünkü, burada eziyet edenin sayısı birden ikiye çıkmaktadır. Öyleyse, üveyannelerin bir de kendi çocuklarının olması sorunu daha da çözümsüz kılacak ve çok daha acımasız boyutlara tırmandıracak demektir. Masaldaki ileti de bir bakıma çocuklu üveyannenin, daha tehlikeli olabileceğine dikkat çekmesi açısından önemlidir. Bu masallarda yine ilgiye değer bir başka nokta da üveyanneyle birlikte gelen çocukların, çoğunlukla erkek değil kız olmaları ve kötülük yapma konusunda anneleriyle işbirliği yapmalarıdır.

4- Cinsel tacizlere uğrayan kadınlar

Bu konuyu işleyen masalların bazılarındaki kadınlar babaları, kayınları gibi çok yakınları tarafından cinsel tacize uğrarlarken, bazılarını da imam, yakın komşu veya yönetici gibi görünürde güvenilir insanlar rahatsız ederler. Bazı kadınlarsa iyilik yaptıkları erkeklerin saldırısına uğrarlar ama, hepsinden de namuslarını koruyarak kurtulmasını bilirler.

"Geyik Sultan" masalında, padişah babasının kendisiyle evlenmek istediğini öğrenen güzel kız, çok üzülür ve akıllıca planlar yaparak, kaçıp babasının elinden kurtulmayı başarır. Masallara konu olan bu olaylar, aslında toplumlarda var olan "ensest" ilişkilerin masallara yansımasıdır. Çünkü, Latince "lekelemek-kirletmek" anlamına gelen ve baba-kız, kardeş-kardeş, ana-oğul, dede-torun, amca-yeğen gibi aralarında çok yakın kan bağı olan, aile bireyleri arasında yaşanan cinsel ilişki olarak tanımlanan "ensest" olgusu, insanlık tarihi kadar eskidir. Örneğin; Eski Mısır'da firavunlar soylu aile yapılarını bozmamak için, kardeşleriyle evlenmişlerdir. Kleopatra'nın annesiyle babasının kardeş olduğu, kendisinin de kardeşiyle evli olduğu biliniyor.

Ekonomik ve toplumsal yapı değiştikçe, aile içi evlilikler de kalkmış ve bu, bir cinsel sapma olarak kabul edilmiştir. Böylece günümüzde bu ilişki giderek, aile içinden bir göbek daha dışarıya atılmış ve amca çocukları veya teyze çocuklarının birbirleriyle evlenmeleri doğal kabul edilmiştir. Bu yakın akraba evliliklerinde "kanın bozulmaması" gerekçesi kadar, ekonomik gücün bölünmemesi, malın dışarıya çıkmaması isteği de önemli rol oynar.

"Gülnazik" masalında hacca giden babanın, güvendiği komşusuna, "Helvacı Güzeli"nde ise imama emanet edilen kızlar, emanet edildikleri komşu ve imam tarafından, cinsel tacize uğrarlar. Her iki masalda da kızlar, akıllarını kullanarak, bu adamların ellerinden kurtulmayı başarırlar.

Toplumun, yaşanmış olaylardan hareket ederek yarattığı bu masallardaki ileti görüldüğü gibi, dinsel geleneklerimizde olan, hacca giden babanın geride bıraktığı kızını, karısını çok iyi tanımadığı, iyice güvenmediği insanlara bırakmamasını öğütlemektedir.

"Terzi ile Karısı" ve "Üç Dilek" masallarında, yoksul terzi ile yoksul çobanın güzel karılarına, padişah göz koyar ve adamlara yerine getiremeyecekleri bazı şartlar koşarak, bunları gerçekleştiremezlerse, eşlerini ellerinden alacağını söyler. Akıllı kadınlar, kocalarının yanlarında yer alarak, onların bu koşulları yerine getirmelerini sağlarlar ve eşleriyle olan mutlu evililiklerini sürdürmeyi başarırlar.

"Kadının Çilesi" ile "İyi Kalpli Kadın" masallarında ise kadınlar önce gurbete giden kocalarının kardeşleri yani, kayınları tarafından cinsel tacize uğrarlar, sonra da onlardan kaçıp kurtulmak isterlerken, yolda karşılaştıkları her yabancı erkek, onlara sarkıntılık yapmak ister. Fakat, kadınlar hepsinden de kurtulmayı başarırlar.

Görüldüğü gibi bu masalların tümünde, kadınlar büyük uğraşlar vererek namuslarını mutlaka kurtarıyorlar. Masalların bu mutlu sonları acaba gerçek sonlar mıdır yoksa toplumsal vicdanı incitmemek için yaratılmış, olması istenilen, özlenilen "masalsı" sonlar mıdır? Gerçek yaşamdaki kötü amaçlarına ulaşan ilkel erkeklere, görüldüğü gibi, masallar geçit vermiyor. Onları hep başarısız ve yenik kılıyor. Çünkü masallar, bir bakıma toplumların psiko-terapi uygulamalarıdır, rahatladıkları, yüceldikleri, mutlu kahramanlarla özdeşleşip mutlu oldukları "pembe diziler"idir. Onlardaki ileti, kötülerin başarılı olacağı, haksızların mutlu, haklıların mazlumların mutsuz olacağı doğrultusunda olamaz. Zaten yeterince ezilen ve acı çeken halkın, olumlu iletiler içeren, "masal sığınakları"na gereksinimleri vardır.

5- Eşlerine ihanet eden kadınlar

İnsanoğlunun temelinde, "poligami" olgusuna yatkın bir geçmişi ve eğilimi olduğu, çeşitli evrelerden ve eğitim basamaklarından geçerek, tek eşliliğe ulaştığı gözönüne alınırsa, eş ihanetlerinin de insanlık tarihi kadar eski olması doğaldır.

Zaman zaman bu ihanetler, yalnızca ihanet ol-

makla kalmayıp, sonucun yarattığı öfke ve öç alma duygusuyla taraflar birbirlerine başka yönlerden de zarar vermektedirler. Örneğin, bu kadın tiplerinden birisinin yer aldığı masallardan olan "Gökbulut"ta padişahın kızıyla evlenen oğlanın karısı, düşman kralının oğluyla sevişerek kocasına ihanet etmekle kalmaz, düşmanla savaş halinde olan babasının ve kocasının sırlarını da karşı tarafa söyleyerek, onların yenilgiye uğramalarına neden olur.

"Çiğ Süt" masalındaki ihanet iletisinin, tüm insanları kapsayan bir boyutu vardır. "İnsanoğlu çiğ süt emmiştir" bu nedenle de ihanet eder yargısına karşı, insan çiğ süt emse de emmese de yalnızca insan olduğu için ihanet eder savı geliştirilmiştir. Buradaki kadın da yalnızca kocasına ihanet etmekle kalmaz, sevgilisiyle birlikteliğine engel olmaması için, onu ortadan kaldırmayı amaçlayan bir tuzağın içinde de yer alır.

"Ahmet Şah ile Kardeşi İbrahim" masalındaki kadının ihaneti kurgusunda, Hz. Yusuf kıssasından izler görmek mümkündür. Şöyle ki, zengin Yahudi tüccarın karısı, dürüst bir genç olan İbrahim'e gözkoyarak, kocasını onunla aldatmak ister. Ondan karşılık göremeyince de edepsizlik edip, delikanlıya iftira atar. Burada da görüldüğü gibi, yapılan bir kötülük kendisiyle sınırlı kalmamakta ve öteki kötülükleri de beraberinde getirmektedir.

"Balığın Gülmesi"nde ise padişah olan kocasını aldatan kadın, bir de aşığını kadın kılığına sokup, sarayda saklamaktadır. Bu olayın içerdiği ileti ayrıca, kendi sarayında kendi karısı tarafından bile aldatılabilen bir padişahın, koca ülkeyi nasıl yönetebileceği sorusunu da gündeme getirmekte ve halkı, bu yönde de düşündürmeyi amaçlamaktadır.

6- Kurnazlık ve yalanla mutlu sona ulaşmak isteyen kadınlar

Bu tip kadınların yer aldığı masallarda ya kurnaz anneler veya nineler niteliksiz, çirkin kızlarını yalan söyleyip, güzel ve özellikleri olan kızlarmış gibi göstererek, zengin evlere gelin vermeye çalışıyorlar ya da kızlar bu uğraşıya doğrudan doğruya kendileri yöneliyorlar.

"Çirkin Kız" ve "Keze Bacı" masallarında, kurnaz ve yoksul nine ve anneler çirkin, tembel, kocayıp evde kalmış kızlarını, yalan ve kumazlıkla zengin evlere gelin etmeyi başarırlar sonra, gerçek ortaya çıkınca çok sıkıntı çekerler fakat, şans bir şekilde onların yüzüne güler ve mutlu sona ulaşırlar.

"Uykuşah" masalında ise yoksul kızın kendisi, söylediği yalanlarla padişahın oğluyla evlenmeyi başarır.

Bu masalların taşıdığı iletiler görüldüğü gibi, masalların alışıldık idealize edilmiş, genel iletilerine bir noktada ters düşen, ayrıksı iletilerdir. Bazan yalanla ve kurnazlıkla da mutlu sona ulaşılabileceğini söylemektedir ki, bu ayrıksı olduğu kadar da toplumdaki değişen değer yargılarını yansıtan, gerçekçi bir iletidir.

7- Akılsız - beceriksiz - sağduyusuz kadınlar

Bu gruptaki kadınları konu alan masallardan "Yedi Bacılar"da akılsız, beceriksiz, sağduyudan yoksun, neyin nerede, nasıl yapılacağını bilmeyen yedi kızkardeşin, kocaları tarafından evden kovulmaları ve başkalarından soyutlanarak, ancak birarada yaşayabilmeleri konu edilirken, "İki Kardeş" masalında ise kıskanç ve sağduyusuz bir kadının, zengin olması için kocasını zorlaması sonucu, onun ölümüne neden oluşu anlatılmaktadır. Her ikisindeki ileti de kadınları böyle olmamaları konusunda, erkekleri ise böyle kadınlara karşı dikkatli olmaları konusunda uyarmaktadır.

Görüldüğü gibi, bir toplumun masallarında yer alan kadınların yansıması, aynı zamanda o toplumun kadınlarına bakış açısının da bir yansımasıdır. Masal kadınlarını gerçek kadınlardan soyutlamak olası değildir. Çünkü, bu masallar bir başka toplumun, bir başka gezegenin masalları değildir. Her masal ait olduğu toplumun gerçeklerini yansıtır.

Sonuç

Ne yazık ki, toplumumuzun masal kadınları da gerçek yaşamda olduğu gibi, çoğunlukla herşeyi tırnaklarıyla kazanmak zorunda oldukları için, tükenmez bir uğraş içindedirler ve yaşama karşı her zaman savunmadadırlar. Yine bu kadınlar mutsuzluğu mutluluğa dönüştürebilmek için, bir simyacı sabrıyla, yaşamları boyunca uğraşır dururlar ve yaşama öylesine bağlıdırlar ki, ondan vazgeçmezler.

90 masaldan, yalnızca bir tanesinin kadın kahramanı intihar etmiştir. (Nartanesi). Ötekilerin hepsi direnmiş ve kazanmıştır. Masallarda intihar olayına pek rastlanmamasının bir başka nedenini de halkın dinsel inançlarında aramak gerekir. Çünkü, halk arasında intihar edenin, hem bu dünyasını hem de öteki dünyasını yıkacağı, orada da bir yeri olmayacağı inancı yaygındır ve intihar etmek günah sayılmaktadır. Nedeni ne olursa olsun, 90 masaldan yalnızca birinde intihara rastlanması, insanımızdaki özellikle de kadınımızdaki direşkenliği, yaşama sevincini yansıtan, güzel ve olumlu bir yansımadır ve bu açıdan sevindirici bir sonuçtur.

Görüldüğü gibi, yaşanılan toplumsal yozlaşmalar, sarsılan güzel değer yargıları sonucu, bu tür iletilere gereksinim duyulmuş ve bunları içeren masallar yaratılmıştır. Öyleyse, masallar ve iletileri tüm bir halkın yaşam deneyimlerinden, yaşam macerasından damıtılmış, geçmişi değerlendiren, güne ışık tutan, geleceği yönlendiren altın damlalardır. Bu "altın iletiler-öğütler" iyi saptanmalı ve yerinde değerlendirilmelidir. •

"antilaikliğin önlenmeyen yükselişi"* üzerine

● Muzaffer Uyguner

Osman Bolulu, çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan yazılarını **Antilaikliğin Önlenmeyen Yükselişi** adlı bir kitapta topladı. Kitap üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm kitabın adını taşıyan bölümdür. İkinci bölüm "Boğaz dokuz boğumdur" ve üçüncü bölüm de "Diller, ulusların kimlikleridir" adını taşımaktadır.

Bolulu, birinci bölümdeki yazılarında "Kimim, nerdeyim, koşullarım ne? Donanımım ne kadar? Neyi niçin nasıl gerçekleştireceğim?" sorularına yanıtlar aramış ve bunları yazmıştır. Kendisi, bu soruları doğru yanıtlayabilirse "bilince ulaşmışım demektir. O zaman, gerçek, yararlı verime ulaşabilir, esenliğe kavuşabilirim" diyor kitabın başında.

Kitabın birinci bölümündeki yazılarında Bolulu toplumsal çarpıklıklara değinmekte ve bunlarla ilgili görüşlerini açıklamakta, görüşlerinin desteklerini ortaya koymaktadır. Bir gerileyiş içinde görülen toplumumuzun günü ve yarını konusunda açık ve gerçek durumları, yazma ustalığının verdiği güçle önümüze sermiştir. Ona göre, "Namuslu aydın ve halk çatışmasında bir yanlışlık, bir çelişme bulunduğunu bilip ona göre tavır almanın zamanı gelmiştir". Ama, buna eğilen, bunu gören ya da görüp de tavır alan yok. Her gün oy kaygısıyla birbirini kötüleyen, yalanlar kıvıran siyasetçilerimiz bizi avutmakta, uyutmaktadır. Halbuki, ünlü ressam Goya, yıllarca önce, **"aklın uykusu canavar üretir"** demiştir. Duygularımızı bırakıp aklımızı uyandırmak zorunludur. Bolulu, "Belleksiz Toplum" adlı yazısında birçok gerçeğin özünü belirtmiştir. "Görünenlerin, işitilenlerin, okunanların bir daha anımsanmasına yönelik olan bellek, zihnin öteki işlevleri arasında en önemli olanıdır". Belleklerimizi uyandıralım. Kasaba kültürünün tutsaklığından kurtulup gerçeğe yönelmeli, kanı tutsaklığına son vermeliyiz.

Bolulu'nun "Kanı Tutsakları" adlı yazısında, hiç okumadıkları yazarları üstün tutan, onların üstünlüğünü savunan aydınlardan sözedilmektedir. Öğretilenlerin yanında kendi çabamızı da kullanıp gerçeklere ulaşmamız zorundayız. Benbilirimcilik, çokbildimcilik bizi bir yere götüremez. Bolulu, işte bu duruma da parmağını basmaktadır yazılarında. "Kendini Aşan Politikacı" yazısında, politikaya soyunan ezbercilerin ve çıkarcıların davranışları çıkar karşımıza ve gerçek politikacıyı tanımış oluruz. Bolulu, Köy Enstitüsünden yetişmiştir. Bu enstitülerin eğitim ve kültür yaşantımızdaki yerini çok iyi bilmektedir. Onun da belirttiğine göre, bu enstitülerin kişilik modelinin temelleri şöyle idi: "1. İş içinde yarara dayalı eğitim, 2. Yönetime katılma, sorgulama, sorgulanma, 3. Yaşamını kendi kültür değerleri üzerinde yüceltme, 4. Dünyanın temel edebiyat, sanat, düşün yapıtlarını okuma, 5. Özel ve genel çevresindeki sorunları bilip onun sorumluluğunu taşıma" (s.39).

Bunları kaldırıp yerine ezbercilikten öteye gitmeyen gericilik okullarını açanlar ülkemize büyük kötülükler yaptıklarını görüp acaba pişman oluyorlar mı? "Antilaik yükselişin meyvelerini toplayanlar, ne yaptı şimdiye değin? İçeriği ve yöntemi ne olursa olsun, kendi inancı doğrultusunda sürekli çalıştı /.../ Kendimiz gibi olacağımız sanısını yarattı. Disiplinli bir örgüt oluşturdu. Elindeki seçmenlerin üstünde oynamak, onu kliklere bölmek yerine sürekli yeni seçmen yetiştirdi. Her fırsatta devletin içinde mevziler elde edilip amacına göre kullandı. İç ve dış kaynaklardan (yolu bilinen ya da bilinmeyen) parasal destek sağladı" (s.43-44).Ama, laikiz diyenler akıllarını uyandıramadı. Saldırılar karşısında bile uyanamayanlar bugün de konuşup durmaktadır her akşam televizyonlarda. Bolulu, vaktiyle Kayseri'de yapılan bir öğretmenler toplantısında saldırganların "Allah Allah", "Vurun din düşmanlarına", "Bunları öldüren cennetlik olacaktır" bağırtıları karşısında büyük boy Türk bayrağına sarınıp saldırılara karşı koyan öğretmenden söz etmiştir. O saldırıların da 2 Temmuz saldırılarından farkı yoktu elbette. İleride neler olacak bakalım?

Bolulu, ikinci bölümdeki yazılarında yazın, yazmak, eleştiri konularına eğilmiştir. Ona göre, "Yazı yazmak, salt yaşanmış ve gözlenmişin öykülenmesiyle, düşünülenin anlatımıyla olası değildir. Bunların üstünde okuyacaksınız, araştıracaksınız, soracaksınız, danışacaksınız, sözcüklerin özel, genel anlamlarını, karşıt anlamlarını, anlam çevrelerini, neleri çağrıştırdığını bileceksiniz" (s.78). Onun "Edebiyat Eleştirmeni" konusundaki yazısı da geniş bir açıdan konuya bakan bir yazıdır.

Kitabın üçüncü bölümü ise dil konusuna ayrılmıştır. Dille ilgili çeşitli ve değişik konulara değinilmiştir bu bölümde. "Sözcüklerin Psikolojisi", "Reklâm Türkçesi", "Türkçe Yozlaştırılıyor Mu?", "Yabancı Sözcükler ve Dil Tıkanması" başlıklı yazıları konuya ışık tutmaktadır. Ona göre dili bozanlar şunlardır: "1. Yüce koltuklardaki kimi sorumsuzlar, 2. Eskiye bağlı olanlar, 3. İkili kafalar, 4. Batı hayranları, 5. Aydınlar, yazarlar, çizerler, 6. Politikacılar, 7. Gazeteler, 8. Radyo-Tv'ler, 9. Reklâmlar-İlânlar, 10. Sinema afişleri, 11. Üniversiteler, 12. Bürokratlar, 13. Eğitim öğretim kurumları" (s.109-113). Geriye ne kaldı? Halkın yüzyıllardır kullandığı sözcükler bırakılıp yerlerine halkın bilmediği eski sözcüklerle Batılı sözcükler kullanılmakta ve bunların kullanımı da kurallara uymamaktadır. Kitapta, sözcüklerin anlam derinliğine inen, bunları irdeleyen yazılar da var.

Kitap bilinçsiz bir yönlendirmenin toplumdaki kötülüklerinini birçok yönüyle ortaya koymuş yazılar toplamıdır. Toplumu yiyecek canavarın gelmekte olduğunu açıkca belirtmektedir. ●

* *Osman Bolulu,* ***Antilaikliğin Önlenmeyen Yükselişi,*** *yazılar Prospero yayını, Ankara 1994, 129 sayfa.*

sıradaki gelsin

• Zekeriya Saka

"Alamam kardeşim, sıranı bekle!" deyip POLİKLİNİK kapısındaki görevli, delikanlıyı göğsünden itti.

"Bu acil, baksana kıvranıyor adamcağız!"

Eşofman üzerine bir ceket giymiş olan delikanlı, çıplak ayaklarına rasgele tokyomsu birşey geçirmişti. Saçları da karmakarışıktı. Evden ivediyle çıktığı, koltukladığı yanındaki yaşlının yaşamından kuşkulandığı belliydi.

"Söyle hemşireye, doktora... Kime söyleyeceksen... Adam çok hasta. Bir baksın; gerekirse hastaneye yetiştirelim!" diye direngenliğini sürdürdü.

Kolunun dirsekten aşağısı yanmış altı yaşlarında bir kız çocuğunu, kucağında susturmaya çalışan, ön dişlerinin kimisi çürük, birkaçı da dökülmüş kırklarında bir kadın,

"Bizim de acilimiz var kardeşim. Kimse keyfinden gelmez buraya!" diye karşı çıktı.

Çocuk, annesinin sinirli konuşmasından ateşlenmiş gibi, ağlamasını yükseltti.

Bir başka hasta girdi araya.

"Acili olan hastaneye kardeşim. Burası sağlık ocağı!"

"Benim de... Benim de acilim var." diye tartışmalara katıldı elinde kimyasal işlem görmemiş, ev kıyımı tütünden sarılmış sigarasıyla, seyrek sakallı. sivri burunlu, bıyıkları sigara dumanından sapsarı olmuş, tıknaz yapılı, altmışlarında bir köylü.

"Nerenden acilin var dayı?"

"Aha şuramdan." deyip apışarasını gösterdi.

"Ne var oranda?"

Onları dinleyenler gülüştü.. Yemenili kadınlar, yemenilerinin arkasına yüzlerini saklayarak kikirdediler.

"İçteeen içteeen sancıyor yeğenim!"

"Zamanında idareli kullansaydın sen de onu!"

Gülüşmeler yinelendi. Yaşlı, "lâhevlâ" çekip başını iki yana salladı.

"Sana bakmazlar burada dayı. Hastaneye git, hastaneye..."

"Doğru diyor; bakmazlar."

"Niye bakmasınlar yeğenim? Hastayım ben de... Hem, imanlı bir hanımmış Doktor Aleyna Hanım. Allah yardım eder yeğenim."

Çağdaş görünümlü, otuzlarında bir bayan,

"Bir sen imanlısın, bir de o. Neyle ölçtün de anladın?" diye söylendi.

"İyi ya, imanlı o bayan senin şeyine bakmaz. Namahremsin, namahrem!"

Gülüşmeler, kikirdeşmeler yinelendi.

Delikanlı bu tartışmalara aldırmıyor; kapıdaki görevliyi aşmaya çalışıyordu.

"Onların dertlerinde birşey yok. Baksana, birbirleriyle dalga geçiyorlar. Doktor bir baksın şuna, gerekirse hastaneye gideriz, dedik sana!" deyip karnının verdiği acıyla iki büklüm olmuş, sürekli inleyen yaşlı adamı taşımaya çalışarak, kapıya yüklendi.

"Yahu, ne söz anlamaz adamsın, bırak gireyim."

"Söz anlamaz sensin. Giremezsin, dedikse, giremezsin!"

Bu sırada kapı aralandı. Güzel giyimli, güzel vücutlu hemşire göründü.

"Sıradaki gelsin, Şaban Efendi."

"Hemşire Hanım, babam öldü ölecek, dayanamıyor."

"Girmek için kapıyı zorlayıp duruyor; söz dinlemiyor."

"Sen dur bakallım, Şaban Efendi."

Hemşire, kıvranan adamı birkaç saniye inceledi.

"Çok mu kötüsün amca?"

"Ah, of anam!.. Doğranıyor şuralarım."

"Sen gerçekten acile benziyorsun. En iyisi, hastaneye git; buralarda zaman harcama boşuna."

"Gelmişken bir görünelim."

"Siz bilirsiniz kardeşim, gelin."

Delikanlı, derdini o ana dek anlatamayışın, görevli de kuralını deldirişin kızgınlığıyla bakındılar.

Kapıdaki görevli sinirli sinirli,

"Adı ne hastanın, söyle de üstünü çizelim."

"Alim Durmuş."

"Doktor Hanım, acil bir hastamız var."

Onlar girmelerini tamamlarken, yüzü sapsarı bir hasta, elinde reçetesiyle inleyerek çıktı.

Doktor, başını, ucunu plâstik başlı toplu iğneyle başının tepesine iğnelediği "türban" denilen bir örtüyle sarmalamıştı. Başını, karıştırmakta olduğu kalın tıp kitabının üzerinden kaldırdı. Dolgun dudakları açık pembe boyalıydı. Örtünün sıkmasıyla, olduğundan daha ileri uzanmış sanısını veriyorlardı.

İri badem gözleriyle, önce yaşlı adama, sonra delikanlıya bir göz attı.

"Neyi var?"

"Şurası ağrıyormuş teyze... şey Doktor Hanım."

Doktor, "teyze" sözüne bozuldu, ne var ki çaktırmadı.

"Bir dakika." diyerek, okumakta olduğu paragrafı tamamlamaya koyuldu.

Hemşire, bu arada, hastayı sandalyeye oturttu.

"Kadavra incelemeyi günah sayan, Hipokrat Yemini yapmaya yanaşmayan, diplomalarına resim yapıştırtmayan doktorlardan mı bu tey.. doktor?" diye düşündü delikanlı. Bu konuda, geçenlerde gözüne ilişen gazete haberini anımsadı. Ona "teyze" demesinin iyilikler getirmeyeceği geçti usundan.

Doktor, okuduğu yazıdan başını yeniden kaldırdı. Az önce çıkan hastaya yanlış tanı koymuştu. Sinirli sinirli, inleyen hastaya dönüp,

"Sen, neyim var, dediydin?"

Hastanın yerine yanındaki yanıtladı.

"Sancısı var. Şurasında." deyip yaşlı adamın apandisit bölgesini gösterdi.

Hemşire, fırıl fırıl dönen güzel, cin gibi gözleriyle tanısını koymuştu. Ne var ki, bunu doktora söyleyemiyordu. İşine karışılmasından, bilgiçlik taslanılmasından hoşlanmıyordu. Bir kezinde, hastanın "uyuz" olduğunu söylemişti de hem dünyanın sözünü işitmiş, hem de salt hemşirenin dediği olmasın diye, hastaya allerji ilâcı vermişti.

Doktor, okuduğu kitabı kapattı. Kalkmak için yekindi. Oturduğu yerden yarıya kalkmıştı ki, birden kalktığı yere yıkıldı. Eteklerinin arkası ayaklarının altında kalmıştı. Önlemini alarak yeniden kalktı. Masasının arkasından çıktı. Eteklerinin uzunluğundan ayakkabıları görünmüyordu. Uçuk yeşil renkte, İmamhatipli kız öğrencilerin pardösülerine benzeyen bir giysi vardı üzerinde.

"Yatırın bakalım... Neyin oluyor?"

"Babamdır teyze... şey... özür dilerim, Doktor Hanım."

Dolgun dudakları titredi doktorun. Badem gözleri gerilip şimşeklendi.

"Ben senin teyzene benziyor muyum? Nedir ikide bir teyze?.."

"Dilim sürçtü Doktor Hanım, özür dilerim!"

"Senin dilin değil, aklın sürçtü, aklın!"

"Söz oyunlarını beceriyorsun. Bakalım doktorluğun da öyle iyi mi?.. Ne yapalım yani, kılığınla bir kez değil, bin kez

teyzele-re benziyorsun. Beynimde çağrışımı sen oluşturuyorsun." diye geçirdi içinden delikanlı.

Babasını, hemşire ile birlikte sehpaya yatırdılar.

"Hazır edin ağrıyan yerini. Tamam olunca bana bildirin."

İkisi hastayı hazırlarken doktor, dinleme aygıtının 'stetes-kop) duyargalarını sıkı sıkı sarılmış örtüsünün arasından geçirip kulaklarına takmaya çalışıyordu.

Hemşire, delikanlının yardımıyla hastanın apandisit bölgesini açtı. Açtığı yerin üzerini yeşil bir örtüyle örttü.

"Babam ameliyat mı olacak Hemşire Hanım?"

Hemşire fısıltıyla,

"Böyle muayene ediyor erkekleri."

Doktor, dinleme aygıtını kulaklarına takma uğraşısını sürdürüyordu. Birden, örtünün ucunu tepeye tutturan iğne yerinden çıktı? Mecli kıvır kıvır saçlar gün ışığıyla buluştu.

"Başına İran bayrağı dolanmamışken ne de güzel oluyor. Teyzelikten de kurtuluyor." diye düşündü delikanlı.

"Dön arkanı, bakma öyle!"

Delikanlı, büyük bir suç işlemişliğin utancıyla, bilinçsizce, yüzünü duvara dönerken, "Birşeyini mi gördük?" diye geçirdi içinden.

Doktor, dinleme aygıtını kulaklarına taktı. Örtüsünü üzerine dolayarak, bir eli tepesinde örtünün ucunda, öbür eliyle iğnesini yerden arayıp buldu. Tepesinde tuttuğu örtüsünün ucunu, büyük beceriyle iğneyle iliştirdi. Sonra, hastanın yanına yaklaştı. Dinleme aygıtını "Bismillâh!" ile bezin altına soktu. Birkaç yer gezdirip dinledi.

"Önemli birşey duyulmuyor."

"Tıpta devrim. Dinleme aygıtı ile apandisit tanısı konulacak." diye geçirdi usundan hemşire.

"Böyle anlayabilecek misiniz?

Delikanlıyı duymazdan geldi.

Hasta, içeri gireli ilk kez kendini tutmayı bir yana bırakıp yüksek sesle bağırdı.

"Ölüyorum, kurtarın beni!"

Bu bağırmayla rahatlayıp duruldu.

Doktor, yeniden masasına döndü. Dinleme aygıtının duyargalarını kulaklarından çıkardı. Aygıt, örtünün yanakları sardığı alt kısımda asılı kaldı. Daha önce karıştırdığı kitabın başına oturdu.

Delikanlı,

"İşimiz kitaba kaldı. Üfürükçüye gidip kitap açtırsaydık burada kitapla uğraşacağına!" diye düşünüp eğlendi kendi kendine.

Doktor, "K" harfini arayıp buldu. Önce, "karın" sözcüğünü, sonra, "karın boşluğu" tamlamasını fısıldadı. Birkaç sözcüğü daha fısıltayarak "kürtaj"a dek geldi. Kendi kendine,

"Allahallah, nasıl olur; karın ağrısı maddesi yok!" dedi.

Hemşire, hastanın gömleğini pantolonunun içine sokarken, delikanlının kulağına fısıldadı.

"Kardeşim, bunun apandisidi var. Hastaneye yetiştir bunu."

Delikanlı, "tamam" diye başını sallaması üzerine, doktora döndü.

"Doktor Hanım, bey, hastam apandisit olabilir, hastaneye götüreyim, diyor... Uygun görürseniz, götürsün."

Doktorun bakışını, "yine işime karıştın!" gibisinden yorumlayan hemşire, uyuz olayını anımsayıp irkildi. Ne var ki, bu kez öyle olmadı.

"Olabilir, ben de öyle düşünüyordum. Sen hastanı hastaneye götür. Sevkini yazıyorum."

Hasta, iki büklüm, bir sesi yerde, bir sesi gökte, oğlunun kolunda çıkarken, arkalarından,

"Elini çabuk tut. Geç kalırsan iyi olmaz ha!" diye seslendi.

Hemşire Hanım da kimbilir kaçıncı kez kapıdaki görevliye buyruğunu veriyordu.

"Şaban Efendi, sıradaki gelsin!"

Şaban Efendi, "Bize sıra ne zaman gelecek?.. Torpil yapılıyor... Giren çıkan belli değil..." eleştirileri arasında, kağıdındaki sıradaki adı okuyup bağırdı.

"Ümmü Güngörmeeeez!.." ●

cinayet sûreleri

Tuğrul Asi Balkar

XIV.
Rızk Sûresi

"niçin etimi dişlerimin arasına alayım
ve canımı avucumun içine koyayım?"
eyüb

de ki: ölenler
otuziki dişleriyle birden
nerdeydiler bakırelinde
taşlarında su.

de ki: *onlar*
öldüler dönmediler.

XV.
Pusu Sûresi

o ilk susuş: *oku!*
kıstırılan sokak, yırtılan bakış
ey düşen sessizlik, duvarlara sıvanan haykırış
kirlangıçlara yuva kuran çocuk
ölüm ey, girmiyor mu düşüne
bir yaşam kaç alıntıya bedeldir

hiç sorulmadı pusuda
adı: *duvar yazısında.*

XVI.
Ayrılış Söylevi

duruldum ey deniz dalgalandım
kadırganın en yaman levendi bendim fırtınalarında
bendim yelkeni açan, rüzgârınla çarpışan
ve dikbaşlı, yıldızlara göz kırparak yolunu şaşıran
demirleyecek bir liman bulamayan
ve inanan.

kılıncım kınında gömülü
korsan gözüyle süzdüğüm kurban
yağma ve yağma. güpegündüz ve nerede
kılıncım kanlandı ey kıyısız acı.

duruldum ey deniz dalgalandım, *kıyıma*
uğradım, sürüldüm, oklandı güvercinim
kıyım nerede...

sürüldüm her yanım toprak ve toprak
inançsız, kara, kösnül ve yargıç...

kıyısız acım!
yaşadığımız kadar özgür olduk mu hiç.

tek kişilik ordu: muhsin ertuğrul

• Mehmet Güler

"Yarın kıyamet kopacağını bilsem,
bugün bir tiyatro daha açarım."
Muhsin Ertuğrul

Muhsin Ertuğrul

Tiyatro, tek kişiyle gerçekleşmeyen bir sanat. O, çok kişili kadrolarla "icra edilir." Oyuncudan, ya da oyunculardan önce bir tiyatro yazarı vardır. Bunların dışında rejisörü, ışıkçıyı, dekorcuyu, makyajcıyı, ses düzenini kuranı, hatta gişeciyi, yer göstereni, en önemlisi de izleyicileri saydığınız zaman çok geniş insan yığınlarını içine alır.

Çok insanla üretilen tiyatronun başarısı doğal olarak çok insana ait olacaktır. Bu durum dünya tiyatrosu için olduğu kadar Türk tiyatrosu için de geçerli. Yüz yılı aşan tiyatro tarihimize dönüp baktığımızda, pek çok insanın onun gelişmesine emek verdiğini görürüz. Kuşkusuz her tiyatro adamının bu alana kendi çaplarında katkıları vardır. Ama bunların içinde bir Muhsin Ertuğrul vardır ki tüm tiyatro adamlarından farklı duruştadır o. Tiyatro Muhsin Ertuğrul, Muhsin Ertuğrul tiyatro olmuştur. Bir başka söyleyişle Türk tiyatrosu onsuz, o Türk tiyatrosuz düşünülemez. Sabahattin Eyuboğlu'nun deyişiyle "Tek kişiyle gerçekleşemez bir sanatın yerine başkası konamaz tek kişisi denilebilir ona." Bu yüzdendir ki biz de Türk tiyatrosunun **tek kişilik ordusu** diyoruz Muhsin Ertuğrul'a.

Çağımız tek kişilik ordular çağı mı, tartışılır. İnsan kitlelerinin giderek önem kazandığı bir gerçek. Özveriyle, yetenekle, yaratıcılıkla donatılmış öncü kişilerin payları azalsa da önemleri silinmiyor. Silinmeyecek de.

Tiyatromuzun Babası: Dostoyevski, "Biz Gogol'ün paltosundan çıktık" der. Ben bunu Muhsin Ertuğrul'a uyarlamak istiyorum. Türk tiyatrosuna emek veren herkesin onun paltosundan çıktığına inanıyorum. Çoğu bu paltonun ceplerinden, iliklerinden, dikiş aralarından dökülmüşlerdir Türk tiyatrosunun sahnelerine. Onun içindir ki her iyi tiyatro adamı biraz Muhsin Ertuğrul'dur. Her tiyatro adamının başarısında Muhsin Ertuğrul'dan gizli birşeyler vardır.

Genç Tiyatromuz: Türk tiyatrosunun öylesine uzun, köklü bir geçmişinin olduğunu kimse söyleyemez. Geleneksel gölge oyunları, meddahlar, seyirlik ortaoyunları eski tarihlere kadar uzansa da çağdaş tiyatro için birer başlangıç olamazlar. Çağdaş tiyatro bize Batı'dan geçmiştir. 1859 yılında Şinasi tarafından yazılan "Şair Evlenmesi" adlı kitap, modern anlamda ilk tiyatro eserimizdir. Cumhuriyetten sonra serpilip gelişen tiyatro serüvenimizde bir Muhsin Ertuğrul var ki bu sanat dalı en çok onunla renklenir, onunla onurlanır. Tiyatromuzun gerçek anlamda babasıdır o. 87 yıla uzanan verimli yaşamı, oyunculuktan rejisörlüğe, çevirmenlikten yazarlığa, sinemacılığa uzanan renkli, özverili bir adanmışlığı yansıtır. Bu adanmışlıkta acılar, sevinçler, coşkular, umutlar, yenilgiler, en çok da başarılar vardır. Denilebilir ki tiyatronun içinde doğup, tiyatronun içine gömülen tek sanatçıdır o.

Tiyatro Delisi Muhsin Ertuğrul: Muhsin Ertuğrul, ailesinin hiç istememesine karşın on yedi yaşında evinden kaçarak bir tiyatro grubuna katılır. O dönemler tiyatro kitlelerin gözünde hiç de saygın bir meslek değildir. Küçümsenir, bayağı bulunur. Bununla ancak sıradan insanlar ilgilenir. Müslüman kadınlar sahneye çıkmaz, çıkamaz. Kadın oyuncu gerektiği zaman "çingeneden alın" denir. İşte böyle bir ortamda tiyatroya sevdalanır Muhsin Ertuğrul. Ailesinin durumu oldukça iyi sayıldığı, para getirecek mesleklere yönelme şansı olduğu halde bunların tümünü elinin tersiyle iter, ruhunu tiyatroya adar. Ailesiyle de çok ciddi biçimde arası açılır, evden ayrılmak zorunda kalır.

Kardelen Gibi: Muhsin Ertuğrul, ilkyazda açan kardelen gibidir. Daha soğuklar dinmeden, topraklar ısınmadan karın buzun içinden fırlayıp çıkmıştır yeryüzüne. En güzel renkleriyle, kokularıyla açılmıştır.

Daha on yedi yaşında genç bir delikanlı olmasına karşın kabına sığmaz. Bir yaşam boyu birlikte olacağı mesleğine dört elle sarılır. Yirmi bir yaşındayken Temaşa dergisine tiyatro yazıları yazmaya başlar. 1930 yılında Dârülbedayi adında ilk tiyatro dergisi çıkartır. İlkler Muhsin Ertuğrul'da o kadar çoktur ki. İlk ve öncü olmak onun görevidir sanki. 1930'da ilk "Tiyatro Meslek Mektebi"ni yine o açar. İlk bölge, semt, gezici tiyatroları düşüncesi ve uygulamalarını o başlatır. Opera, bale, sinema alanındaki pek çok ilkler yine ona aittir. Tiyatro yazarlarını ilk teşvik eden, yazmaları için yüreklendiren yine odur. Tüm bunları üst üste koyduğumuz zaman, ülkemizde tiyatro iklimi yaratan adam olarak karşımıza çıkar Muhsin Ertuğrul.

Okul ve öğretmen: Muhsin Ertuğrul, tiyatroyu seçkinler sınıfının sanatı olmaktan çıkartır. Genel müdürlük yaptığı dönemlerde seyirciyi tiyatro salonlarında beklemek yerine, tiyatroyu seyircinin ayağına götürür. Bölge tiyatroları, semt tiyatroları, gezici tiyatrolar onun pratik buluşlarıdır. Bu yöntemledir ki seyirciyle tiyatrolar arasındaki uzaklıklar erimiş, en sade insanımız bile en ileri tiyatro oyunuyla tanışma olanağı bulmuştur. Tiyatro salonları okul işlevi görmeye başlamıştır. Muhsin Ertuğrul'sa bu okulların başöğretmeni gibidir. İnsanları güzele yönlendirirken, eğlendirirken değiştirmeyi de düşünür. Tiyatro salonları en güzel sözlerle çınlarken, Cumhuriyet öncesi karanlıklar dağıtılmaya çalışılır. Bu yüzdendir ki Muhsin Ertuğrul bir sanat adamı olduğu kadar, ellerinde meşaleler taşıyan bir öğretmen, aydınlanmacıdır da.

Muhsin Ertuğrul, tüm aydınlanmacılar gibi zaman zaman karanlıkta boğulmak istenir. Pek çok bağnaz çevreyle boğuşur. Bunların karşısında yılmaz. Sadece küser, kırılır. Ama tiyatroyla, sanatla hep barışık kalır. Bu yüzdendir ki pek çok mevkiden, makamdan vazgeçer, fakat tiyatrodan vazgeçmez. En zor günlerde ona sarılır. Sahneleri bir kürsü haline getirir. Zaman zaman tıkanan tiyatromuzu kurtarılması için yeniden Muhsin Ertuğrul'a başvuranlar olur. O, tüm bunları gülerek karşılar. İhanetleri, çektirilen acıları tiyatro adına unutur. Bilir ki yaşadığı çağda insanlara cömertçe kültür dağıtacak tiyatrolardan başka kurumlar yoktur. Çıkar beklemeden kolları sıvar. İlerlemiş yaşına karşın genç bir delikanlı gibi yine coşkulu, verimli olur. Bölge tiyatrolarını, semt tiyatrolarını yeniden geliştirir. İki kamyonu yan yana getirterek kasalarını açtırtır, sokak başlarında, meydanlarda tiyatrolar kurdurur. "Halk anlamaz" diye korkmadan, kaygıya düşmeden Shakespeare'nin, Gorki'nin, Beckett'in Çehov'un, İbsen'in oyunlarını halka sunar. Halk bir

güzel anlar da. Muhsin Ertuğrul, halkın beğenisinin arkasına takılmak yerine, onu tiyatronun düzeyine çıkarmaya çalışır. Olağanüstü yorumlarıyla oldukça başarılı da olur. Büyük alkışlar toplar. Zoru başarmıştır yine. Kahvelerdeki, meydanlardaki, kumarhanelerdeki, pavyonlardaki insanları buralardan kaldırıp bir araya getirmiştir. Ortak ülkü ve heyecanlarda birleştirerek tiyatroyu sevdirmiştir.

Olağanüstü Çaba: Muhsin Ertuğrul, 200'ün üzerinde oyun yönetmiş, pek çoğunun başrolünde oynamıştır. Bu olağanüstü sayı hiçbir zaman kalitenin düşmesine neden olmaz. Daha 35 yaşında uluslararası tiyatro kitabı olan Das Moderne Theatre'ye adını yazdırması boşuna değildir.

Ya Sinema: Tiyatro, içinde insan ısısını en çok taşıyan sanat türüdür. Bir başka söyleyişle insanın insanla ilişkisidir. Kabul etmek gerekir ki sinema öyle değil. O, insanın makineyle, teknikle ilişkisidir daha çok. Böyle olduğu halde Muhsin Ertuğrul sinemada da başarılar göstermiştir. Onun imzasını attığı Ateşten Gömlek, Bir Millet Uyanıyor, Bataklı Damın Kızı, Yayla Kartalı, Leblebici Horhor, Aynaros Kadısı... gibi pek çok filmi bu gün sinemamızın klâsikleri arasındadır.

Bir de Kalemi: Muhsin Ertuğrul'un tiyatro üzerine 600'e yakın deneme, inceleme yazmıştır. Yöneticiliğinin, oyunculuğunun, çevirmenliğinin yanında güçlü bir kalem sahibidir de. Kültür, sanat kokan bu yazıların şimdilerde de döne döne okunması gerekir. Çünkü tiyatro ve sanat adamlarının bu yazılardan öğreneceği çok şey var.

Bir İlk Daha: Muhsin Ertuğrul çocuk tiyatrolarının da öncüsüdür. Çocuğun ve çocuk tiyatrosunun küçümsendiği yıllardır o dönemler. Daha doğrusu çocuk ve tiyatrosu üstüne düşünen bile yoktur. Ertuğrul, 1935 yılında ilk kez çocuk tiyatrosu kurar. Seçkin oyunlar sunar onlara. "Çocukta yarının gençliğini görüyorum. Bu yüzden de yıllardan beri dönüp dolaşıp çocuk tiyatrosu üstünde direniyorum" derken bilgece uzağa bakar. O, biliyordu ki çocukların yaratıcı güçlerini en iyi tiyatrolar çıkartır ortaya. Onları ortak duygularda yarınlara en iyi tiyatrolar hazırlar. Yaşlanan, durağanlaşan toplumun gençlik aşısı da çocuk tiyatrolarından yapılır.

Tiyatromuzun Mimarı: Muhsin Ertuğrul, yeni Türk tiyatrosunun mimarıdır. Tiyatronun ne olduğunu (ya da olmadığını) bıkıp usanmadan anlatan, yazan, oynayarak gösteren soylu bir sanat adamıdır o. Bu konudaki sevgisini şöyle dile getirir: "Her deniz teknesinin olduğu gibi herkesin de bir pusulası vardır. Bu pusulanın ibresi çeşitli yönleri gösterir. Kiminde banka hesabını, kiminde çıkar sağlamayı, kiminde koltuk hırsını, kiminde ün sağlamayı gösterir. Benim pusulamın ibresi tiyatro sevgisini gösterir."

Melih Cevdet Anday, onun hakkında yazdığı bir yazıda şöyle der: "Sanatından yakınan nice sanatçı görmüşümdür: "Bizimki de iş mi, bir bakkal bizden iyi durumda" diyerek. Muhsin Ertuğrul'un ağzından benzer sözler duymuş olanımız yoktur sanırım. Çünkü sevdiği, saydığı için sürdürmüştür sanatını, ondan kazanmak için değil."

İletisi: Bu güzel yaşamın bir iletisi var bize göre: Yaşamı anlamlı kılan, değiştiren, güzelleştiren en önemli uğraşlardan biridir sanat. Bu sanatın içerisinde tiyatronun payı ise oldukça büyük. Tiyatro, her şeyden önce sevgiyle yapılır. Yüreklerindeki sevgiyi eksiltmeyenler, er ya da geç yaşamın çirkin yüzünü değiştirmeyi becerirler.

Sonuç: Muhsin Ertuğrul'u ne kadar anlatsak mutlaka bir yanı eksik kalır. Çünkü verimli, koca bir yaşamı sözcüklere sığdırmak zor. O, anlatılacak bir insandan çok, yaşanacak bir eylem olmuştur. Bu gün uzak bir kentte, kasabada ışıklarını yakan her tiyatronun aydınlığında mutlaka onun ışığı da yanıyordur. Salonlardaki her sanatlı sözcük, replik, jest, mimik ondan görünmez birşeyler taşıyordur. Muhsin Ertuğrul'un yüzünü görmemiş her genç sanatçı, ayrımına varmadan ondan birşeyler yansıtıyordur. Böylesine çoğalan Muhsin Ertuğrul, inanıyorum ki sahneye konan her güzel oyunu uzaklardan izliyor da. Zaman zaman alkışlıyor onları. Büyülü sesini genç sanatçıların seslerine katıyor. Nasıl olur bunlar demeyin. Muhsin Ertuğrul'dan söz ediyoruz. Bir de tiyatrodan... ●

mustafa kemal'insüvarileri

Timuçin Özyürekli

SUSUZ TOPRAĞIN BAĞRINDA
BİR AKARSUDUR SÜVARİLER

bozkır toz duman içinde
havada kahrolası yağmur sıcaklığı
yalçın bir kayalıktu
siper etmiş elini
yalazlar içinde ki gözlerine
dürbünle bakar Mustafa Kemal
yüreği gümbürtülü gözleri şimşek

elleri kartal pençesi yalınkılıç
topuklar atlarını kalpaklı süvariler
güneşin altın renkli çubukları
dökülürler toz toz bozkıra
şavkır ortalık
duymaz olur kulaklar
buharlaşan nal seslerini

her yerden damla damla çoğalırlar
akarlar ırmaklar gibi her yere
çelik sesli Mustafa Kemal'in Süvarileri

ACININ KARTAL HAYKIRIŞI

ağustos böcekleri ormanı çınlatıyor
sessizlik dağılmakta
nöbet teslimi yakın
bıyıklarını çekiştiriyor
yaslanıp piştovuna bir süvari
gözlerinde buğular içinde
köy meydanında
kazığa oturtulmuş kadınlar
ıhlamur ağacında
bacağından sallanan çocuklar
süngülenmiş:
ak sakallı ihtiyarlar
yankılanan haykırışlar
gömülüyor bir ucundan karanlığa
süvari göğsünden bir düğme çözüp
tükürüyor kuru yapraklar üzerine
gözleri yalım yalım
kalbi gümbür gümbür
dudakları kopuyor dişleri arasında
ve ateşten sözcükler
dökülüyor geceye:
"mazlumlar, zalimleri yenecektir..."

şair, a. kadir bilgin'le söyleşi

● Söyleşen: **Abdülkadir Paksoy**

Paksoy: Söyleşiye önce senin bana sorduğun bir soruyla başlamak istiyorum. Niçin yazıyorsun? Neden şiir?

Bilgin: Şiir tutkudan da öte bir sevgili benim için. Güdüsel (Dışgüdü olmadığı için içgüdüyü kullanmıyorum.) bir çizgi. Tüm hücrelerimde devinip duran bir ilk aşk. Yaşadığım her an aldığım soluk. Nedeni yok. Belki gerçek yaşamla kurduğum bir bağ. İçimdeki volkanın dışa açılma biçimi. Benim için yaşamın anlamı olarak özetlenebilir belki.

Paksoy: Sana "Toplumcu Şair" dersem bir itirazın olmaz herhalde. Ama neden, hangi özelliklerinden dolayı toplumcu dendiğini düşünürsün? Şiirlerinde ele aldığın konulardan dolayı mı? Dünya görüşünden mi, anlama önem vermenden mi, anlaşılma çabandan mı (Böyle bir çaban var mı?) Yoksa toplumun beğeni düzeyinin üstünde ürünler sunarak, yaygın beğeniyi aşmak istediğin için mi? Bir de başkalarının sana, herhangi bir nedenle, toplumcu nitelemesini yakıştırması başka, senin kabullenmen başka. Sen hangi özelliğinden dolayı "Toplumcu" denmesini isterdin?

Bilgin: Bu birbirinin devamı olan soruyu kendi şiir anlayışımı ortaya koyarak yanıtlamak istiyorum izninle. Her gerçek aydın gibi bilimden, sanattan ve felsefeden yanadır tavrım. Düşüncenin önüne engeller konulmasına karşıyım. Yaşadığımız sıkıntıların kaynağı da bu değil mi zaten? Hırsızlık, yalan ve göçebe kültürünün egemen olduğu bir ülkede yaşayan aydın bu sorunlara karşı duyarsız olabilir mi? Ben de elimden geldiğince şiiri bozmamaya çalışarak tehlikeli bölgelerde dolaşıyorum.

Şiirde hiçbir anlaşılma, anlaşılmama, konu, dünya görüşü, beğenilme, yayınlama vb. kaygılarım yok. Ben yalnızca kendi türkümü söylüyorum. Özgün bir yol çizmeye çalışıyorum kendime. Mücadelem de hep kendi şiirimle, her yeni gün yalnızca kendimi aşmaya çalışıyorum. Hiçbir kalıba sığmayan duyarlı bir şiirin peşindeyim. Marjinalliğin ötesinde bir yoğunluk yakalamaya çalışıyorum. Bunun içinde toplumculuk da var, başka şeyler de. Ne kadar becerebileceğimi ise zaman belirleyecektir.

Paksoy: Şiirlerinde ilk anda dikkat çeken özelliklerden biri de şu: Yaratmak istediğin imgelemi tek tek dizelerle değil, şiirin bütünüyle yaratmak istiyorsun. Bu nedenle genellikle şiirlerinde bir kompozisyon bütünlüğü var. OktayAkbal, şiiri anlatırken, bir yerde yarım kalmışlığını vurguluyordu. "Her şiir yarım kalmıştır." diyordu. Ben senin şiirlerini okurken, tamam, burada bitmesi gerekir, bitmiş, bundan sonra yazılmaz, diyorum. Ne dersin?

Bilgin: Geçmişini parçalayan kişidir şair. Bilgi dağarcığı her gün genişlemesine karşın düşünceleri biçimlenmiştir. Bu birikime çarpan nesnel gerçeklerin izdüşümlerinden doğar şiir. Bittiği yer de olabilir, sürdüğü yer de. Bunu seçmek şairin elinde değildir. Bu şabloncu bir yaklaşımdır. Şiir kalıplara sığmaz özgürlüğü sever.

Paksoy: Bugünlerde etkisi altında kaldığım bir İspanyol düşünürü var: Ortega Y Gasset. Şiirle ilgili bir yazısında diyor ki: "Günümüzde şiir, eğretilemenin yüksek cebiridir." Günümüzde daha çok metafor dediğimiz (Arapça: İstiare) dolaylı-kapalı anlatım yolu tüm şairlerde var, sende de. Ayrıca kişileştirmeye de çok başvuruyorsun ("Kollarından tutup akşamın ısısızlığını", "Ufuktan çıldırıp giden ok/sana benziyor geceyarısı", "Ey duru bestesini dinlediğim gökyüzü"...). Başta eğretileme olmak üzere, söz sanatları sence şiiri ne kadar şiir yapıyor?

Bilgin: Şiirin ne zaman, nerede, nasıl düşeceği bilinmez. Şiir kurallarının dışında kendime kurallar koymam. İlham döneminden sonra yazdığım şeyin şiir tekniğine uyup uymadığına bakarım. İçses, uyak, konu, ritm, melodi açısından beni tatmin ediyorsa şiir olmuş demektir. Uymayanlar varsa atarım, ya da yeni eklemeler yaparım. Bu haliyle fazla uzun olmayan bir süre bekletirim. Yeniden elime aldığımda sırıtan hiçbir şey yoksa artık dokunmam. Bu yüzden söz sanatlarına da özellikle başvurmam sözkonusu değil. Şiir öyle düşmüştür.

Paksoy: Paul Verlaine'in Şiir Sanatı isimli şiirini anımsa, bir dörtlüğünde şöyle der:

Nedir bu kafiyeden çektiğimiz
Hangi sağır çocuk, ya deli zenci
Sarmış başımıza bu meymenetsiz
Bu kof sesler çıkaran kalp inciyi

Eskilerin kafiye dedikleri bu uyak belasını kimi şiirlerine çok sardırmışsın. Örneğin "Damla Damla" şiirin 19 dizeden oluşuyor ve 10 dizenin sonu "...atın"la bitiyor. Çok mu seviyorsun uyağı?

Bilgin: Denk düştüğü zaman uyak kullanırım ama şiir ille de uyaklı olacak diye düşünmem. Dikkat edersen kitaplarımda uyaklı da, uyaksız da şiirler var. Fakat uyak kullandığım zaman hep yumuşak seslerden oluşan uyaklar, ya da tersi, kullanırım. Gözümden kaçmış olanlar da olabilir. Bunları da konuya uygunlukları nedeniyle tercih etmiş olabilirim.

Paksoy: Biçem (Üslup) hakkında bir soru sormak istiyorum: Şiirin geçmişine baktığımızda pek çok yolla karşılaşıyoruz. Her yol bir öncekini yadsıyarak ortaya çıkıyor. Bir süre sonra o da aşılıyor. Şiir öyle yazılmaz böyle yazılır, deniyor hep. Aynı biçemle yazmak sıkıntı verdiği için mi oluyor bu, bilemiyorum. Hep bir arayış var şairlerde. Ama geçmişte yazılan hiçbirine de şiir değildir diyemiyoruz. Bu bağlamda gelenek ve yeni biçem arayışları hakkında ne düşünüyorsun?

Bilgin: Bu soruyu biraz genelleştirerek yanıtlamak yerinde olur kanısındayım. Yaşam kendini sürekli yeniliyor. Bilişimcilerin dediklerine göre her 10 yılda bir, insanlık o güne kadar ürettiği bilgileri ikiye katlıyormuş. Bu hıza hiçbir şey dayanmaz, şiir de dayanmıyor. Yaşam eskiyen şeyleri atıp yerine daha uygun olanları koyuyor. Bu daha uygun olanların ömrü de o alandaki gelişmelere bağlıdır. Şiirin de kendini yenilemesi, yenilemesi için de arayışlar içine girmesi gerekir. Akacağı yatağı o zamanla kendisi bulur. Evrim teorisi burada da geçerlidir. Zayıflar elenir, güçlü olan ayakta kalır. Arayışların olması sağlık göstergesidir, tersine sorun hep aynı tür şiirin yazılması olurdu.

Paksoy: Doğaçlama ürünü değil senin şiirlerin. İlk kitabın Gecenin Namlusu'nda belirttiğin gibi, çok okuyorsun, okuduklarını damıtarak şiire aktarmaya çalışıyorsun. Ayrıca toplum ve doğa, senin imgeleminin iki kaynağı. Bir aynanın iki yüzü gibi. Biri camsa, öteki sır. Ama hep yer değiştiriyorlar. Bazen üst üste çekilmiş görüntü gibi. Kitaplar, toplum, doğa: Antenlerin hep dışa dönük. Kendini sorguladığın şiirler sınırlı: (Ölümüm benim / ne kadar da / güçlü nefesin / bütün şiirlerimi / bohçalayıp kaçsam sana / buyur eder misin?). Güncelin çok etkisinde kalıyoruz. Antenlerimizi ruhumuzun derinliklerine yöneltme şansımız genellikle az. Şairleri yakılan bir ülkede yaşıyoruz bu nedenle böyle oluyor diyorum ben. Sen ne dersin?

Bilgin: Sorunlarını aşamamış, aşmasını da bilmeyen bir toplumda yaşıyor olmamız buna yeteri kadar izin vermiyor. Toplumsal kültürümüzü göz önüne alırsak, geçmişte çözümleyem ediğimiz birçok konu var. Faili meçhul (!) cinayetler, yağmalar, düşünce suçları, yasaklar, işkencede ölümler, tutarsız politikacılar, kitap ve sanat düşmanlığı, umutsuzluk gibi temel sorunlar, üstelik bu çağda, halâ önümüzde duruyorsa, düşünceye yönelik baskılar sürüyorsa, karamsarlık aydınlarımıza bile egemense, sanatı salt sanat için yapmak çok lüks olur herhalde. Bu sorunlar aşılmadıkça kendimizi bunlardan soyutlamamız da insanın doğası gereği olası değildir.

Geçimimizi sağlamak için edebiyatın dışında meslekleri sürdürdüğümüz sürece antenlerimiz hep dışa dönük olmak, düşüncelerimiz de bölünmüşlüğünü devam ettirmek zorunda. Yaşadığımız ülkenin gerçekleri bunlar. Yazık ki bu sorunlarla boğuşmak zorunda kalıyoruz.

Paksoy: Son olarak bir soru daha: Sence şiir bir yaşam biçimi midir?

Bilgin: Evet, bir yaşam biçimidir şiir, hatta yaşamın kendisidir. Yaşamın en ön cephesinde düşmanlarıyla savaşır. Yaşamın güzele dönüştürülmesi mücadelesine şiirlerimle katılmaktan yazabildiğim sürece onur duyacağım. •

— trabzon'daki çıraklık yıllarım —

mobilyacı remzi bey

• **Ömer Nida**

Uzun Sokak'ta Trabzon Kız Ortaokulu'nun tam karşısında Mobilyacı Remzi Bey'in işyerine, mahallemizde oturan marangoz Osman Usta'nın aracılığıyla girmiştim. Remzi Bey'in dükkanı iki bölümden oluşuyordu. Bir bölümü üretilen mobilyaları sergilemeye ayrılmıştı. Öteki bölümü ise atölye olarak kullanılıyordu. Osman Usta; altmış yaşlarında, zayıf, gözlerinden hüzün damlayan bir adamdı. Kumara tutkunluğu vardı. Haftalığını çoğu kez alamıyordum. Nedeni; Osman Usta'nın o hafta kumarda yitirmiş olmasıydı! "Yarın Biz Konuşacağız" adlı kitabımda da Trabzon'daki bu çıraklık serüvenlerime kısaca değinmişimdir.

Dükkan sahibi Remzi Bey; son derece ilginç bir adamdı. Çok iyi bir mobilyacı olduğu söylenirdi. Ama bir kez olsun atölyede eline rende aldığını görmemiştim. "şöyle olsun böyle olsun" diyerek Osman Usta'yı yönlendirmekten geri kalmaz, elleri arkasında patron tavrına toz kondurmazdı. Dudağından hiç eksik etmediği sigarasını dişleriyle sıkar, hep sokağa, uzaklara bakardı. Zavallı Osman Usta, Remzi Bey'in söylediklerini ağlayacakmış gibi dinler, sonunda "peki" anamında başını sallar, çökmüş omuzlarıyla tezgahının başına geçerdi. Bana çoğunlukla; çelik zımbayla mobilyadaki çivileri çekiçleyip içeri gömmek, sonra macunlamak, zımpara yapmak ve cila işleri düşerdi. Ama bu cila işi şimdi olduğu gibi püskürtücüyle iki dakikada yapılan cila değildi, günlerce süren gomalak cila yapıyordum. Yavaş yavaş atölyenin tüm işlerine el atmaya başlamıştım. Ne var ki, dışarda cıvıl cıvıl bir dünya vardı. İçimdeki bir yığın kıpırdanışlara karşın 12-15 saat atölyeye kapanıp kalmak zorundaydım. Bu tutsaklık dayanılır gibi değildi. Bütün benliğimle yaşamaya yumulmak istiyordum. İçimdeki kıpırdanışlar dürtüler yakamı bir türlü bırakmıyordu. Kız Ortaokulu dağıldığında, elim işte gözüm oynaşta olurdu. Dükkanımızın bulunduğu kaldırıma geçip yürüyen gencecik çiçek gibi kızlara utanarak ve gizlice bakardım. Ne yalan söyleyeyim, içlerinden birçoğuna aşık olmuşumdur! Kendimce yanar tutuşurdum, kimsecikler bilmezdi... •

ayvalık'ta öğlen güneşi

● Gülseren Engin

Sıcak bir eylül öğlesi. Ayvalık'ta, Ali Bey Köy (Cunda) adasında, limandaki küçük kahvelerden birinde oturuyorum. Güneş tatlı tatlı ısıtıyor bedenimi. Gözlerim kapalı, sırtımı sandalyenin arkalığına dayamış güneşleniyor, çevremdeki sesleri dinliyorum. Martıların çığlıkları kahvenin radyosundan yükselen müziğe karışıyor. Çevremdeki insanların sesleri mırıl mırıl, ninni gibi... Güneşten ve mutluluktan gevşemiş haldeyken bir motor sesi ve onu izleyen gümbürtülerle irkiliyorum. Gözlerimi açıyorum. Limanda, balıkçı tekneleri ve yolcu motorlarının yanında duran büyük, siyah boyalı çirkin gemiden geliyor bu sesler. Geminin kocaman kepçesi ağır ağır kalkıyor havaya sonra geriye dönük bir el biçimindeki kepçesini limanın karanlık sularına daldırıyor. Sular karışıyor birden. Kepçe denizin dibini tırnaklarıyla kazıyıp çamur, zift ve her türlü pislikle dolu olarak sudan çıkıyor. Kocaman çamur parçaları kepçenin parmakları arasından kayıp suya düşüyor yeniden. Kepçe avucundaki pisliği yanda bekleyen diğer gemiye boşalttıktan sonra yeniden dalıyor suya.

Ayvalık, ülkemizin turizmden olabildiğince az zarar görmüş köşelerinden biri. Dantel gibi koyları, yarım ada ve irili ufaklı pek çok adasıyla düşsel güzellikte bir kıyı ilçemiz. Tarihle doğa güzelliğinin birleştiği huzur dolu bir köşe. Pek çok kıyımız deniz kirliliğinden girilemez haldeyken Ayvalık'ta deniz berrak, pırıl pırıl. Çepeçevre burunlar ve adalarla dolu kıyılarında yüzerken kocaman doğal bir havuzda sanıyor insan kendini. Turuncudan mora, çeşitli renklerle donanmış kayaları (Ayvalık'a özel sarmısak taşları bu kayalardan yapılıyor.), denize kadar iniyor. Yine denize inmiş fıstık çamları ve zeytin ağaçlarıyla yemyeşil bir duvar oluşturuyor bu doğal havuzların çevresinde. Öylesine güzel ki... Hele gün batımları... Kırmızının her tonu ile baştan başa kızaran gökyüzü ve deniz giderek laciverte karışıyor. Bu kadar güzel ve bu kadar uzun süren bir gün batımını dünyanın (gezebildiğim) başka hiçbir köşesinde görmedim. Olağanüstü bir güzellik.

Anımsıyorum, daha geçen yıl liman lokantalarında yemek yerken denize attığımız ekmeklere balıklar gelirdi. Denizin üzerinde hoplaya zıplaya yerlerdi ekmek parçasını. Kıyı boyunca çoluk çocuk kovalar dolusu balık tutardı. Oysa bu yıl küçük koylar halâ temizliğini korurken limanda su belirgin bir şekilde bulanık. Artık attığımız ekmek parçaları kimsesiz, boynu bükük salınıp duruyor suyun üzerinde. Balıkçılar, balığın azaldığından yakınıyorlar. Bu yıl liman temizleme çalışmaları bu nedenle başlamış.

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

Güneş denizin üzerinde gümüş yalımlarla dansediyor. Kepçenin çalışması aralıksız sürüyor. Gökte uçuşan martılar bir dalıp bir havalanıyor. Bir balıkçı motoru yanaşıyor kıyıya. Kahvenin tam önünde bir yerde iskeleye bağlanıyor. Küçük bir motor bu. İçinde beyaz saçları sakallarına karışmış bir balıkçı (bana Hemingway'in ihtiyar balıkçısını anımsatıyor hemen; heyecanlanıyorum). Balıkçı, kirden rengi atmış eski gömleğini sıyırıp atıyor. Yaşlı bedeni halâ adaleli. Göğsünde beyaz, pamuksu kıllar... Ayağında siyah bir şort var. Kahvedeki kalabalığa aldırmadan pantolonunu giyiyor, beline kuşağını sarınıyor; sonra alışkın hareketlerle ağlarını topluyor. Ağlarda takılı birkaç balığı da umursamaz bir tavırla yeniden denize fırlatıyor. Sonra iskeleye çıkıyor. Ağır, ağır, gemici yürüyüşüyle kahveye gelip oturuyor.

- Balık yok denizde... diye yakınıyor Kahveciye. Karşılıklı birer sigara yakıyor, dertleşmeye başlıyorlar. Balıkçının denize fırlattığı ölü balıklar suyun üzerinde salınıyorlar. Birkaç martı görüyor balıkları uzaktan, hışım gibi gelip dalıyorlar denize doğru ve balıkları kapıp yükseliyorlar yeniden. Ben güneşten bunalıp gölgeye çekiyorum sandalyemi. Garsonun getirdiği soğuk ayranı yudumlayıp kepçeyi seyrediyorum. ●

salâh birsel'in bütün şiirleri*

● M. Güner Demiray

Salah Birsel'in şiirlerine eğildim; günlerce başucu kitabım oldu "Bütün Şiirleri" kitabı. Ozanın kendine özgü şiir iklimine dalıp gittim uzun zaman. Yeni renkler, yeni soluklarla örülen poetikasının doruklarında yaşamın güzelliği doldu yüreğime. Şiirlerinin dizeleri arasında gezinirken İngiliz ozanı T. S. Eliot'un bir sözü damladı usuma: "Yazın adamının ilk-sorumluluğu, doğal olarak, sanatına karşı sorumluluğudur." Salâh Birsel de bu kitabında Eliot'un ilkesine koşut bir çalışma ve titizlik göstermiştir. Başka yapıtlarında, yazıp çizdiklerinde ve getirdiği şiir ilkeleriyle de bunu kanıtlamıştır zaten. Tüm yapıtlarını açıp inceleyin, okuyun, ince bir estetiğin ışıkları aydınlatır içinizi. Çünkü o bir dava adamı değil, bir sanat adamıdır. Tüm ömrünü adamıştır sanatına. Hep sanat kaygısıyla yazmıştır." (...) İyi bir aşçıyım ben. Sözcük ve deyimlerin ateşte ne kadar tutulacağını iyi bilirim. Kanı çekilmiş bir tümceye öyle bir sözcük kondurursunuz ki, tüm sözcükler canlanıp uçar. (...) Ben sözcüklerimle olayların üstündeki pasak ve küfü kazırım. Altındaki altın damarı su yüzüne çıkarırım. (...) -Salâh Birsel'e Sorular, Enver Ercan, TYS-Edebiyat, Sayı: 7, Mayıs 1994"

"Edebiyatsız edebiyat" yapıyor ozan tüm şiirlerinde. Karışık ve süslü bir anlatımdan uzak duruyor sürekli. Hep yalın bir anlatımı yeğliyor. Tüm şiirlerinde olduğu gibi diğer yazılarında da aynı özellikleri görürüz. Bir de şiirleri hakkında şöyle der: " (...) Ben her şiirimde yeni bir yapı ardından koşmuşumdur. Bir şiirde kullandığım yapıyı bir başkasında yinelememişimdir. (...) -Salâh Birsel'e Sorular, Enver Ercan, TYS-Edebiyat, sayı: 7, Mayıs 1994" Şiirlerini okurken ozanın bu nitelemesine tanık oldum. Her şiir taze bir hava gibi doluyor içinize.

Hüzün ve acı yoktur şiirlerinde. Şiirlerinin özü, sunduğu ileti yaşama sevincidir. Dizelerinden humour (gülmece), ironi (alaysama) buğulanıyor. Birçok şiirlerinde toplum yergisi yansıyor. Şiirlerinde hemen hemen hep bu açıdan bakıyor evrene. Zaten kendisi de günlüklerinde sık sık dile getirir dünyaya hangi pencereden baktığını: " (...) insanoğlu graka, gruka hüzün dikiyorsa, ondan hiçbir şey beklenemez. Gerçek yazar, gerçek sanatçı yas-matemin değil, sevincin, ironinin, hophop duygunun, manolyanın, düğünçiçeğinin divanına durur. Yolu üstüne çıkar. Hepten kaşık çalacaksa, gözlerinin içi gülen bahçelere atılır. Nezleli Karga, S: 99."

Üstat kültürümüzün kaynaklarına, halk harmanına iniyor. Evliya Çelebileri, Karagöz ve Hacivatları, köçekçeleri, Haydarları, kaşık havalarını, hamurunda yoğurarak, yeni anlamlar katarak yeniden yaratıyor. Yeni yorumlar getiriyor, yeni düşünler üretiyor. İşte bir söyleşide dedikleri: "Gerçekte Hacivat Karagöz'ün şamar oğlanıdır. Karagöz pencereden uzanır, sokağa atlar... Boyuna Hacivat'a çullanır. Doğrusunu ararsanız yazarlar da bir Hacivat'tır. Onları da aydın adıyle dolaşan aydınlar, politikacılar hep ezmek ister. Ama bunların okumakla, yazmakla, sanatla, kültürle hiçbir alışverişleri yoktur. kafaları hiçbir işe akıl erdiremez. Ne var edepsizlikleriyle, soğutulmuş yürekleriyle bostana girseler bostanı bozar, çimene bassalar çimeni kuruturlar. Ben işte Hacivat'ın gerçek aydın olduğunu anlatmaya çalıştım. (...) Salâh Birsel'e Sorular, Enver Ercan, TYS-Edebiyat, sayı: 7, Mayıs 1994."

"Bütün Şiirleri"ndeki ilk kitap "Haydar Haydar". (1961-1972) yılları arasında üretilmiş şiirler toplamı. Bu şiirlerde toplum olaylarının içindedir ozan. İmgeleri zengin, biçemi içten ve yalındır. Dikenli yergiler, ilginç söylemlerle bizi uyarır.

.....
Bir tepeden ötekine
İnlese de vurularak kuzular
Susmak krallara özgü

Ey kuzu kuzulayan avcı
Bu ne kadar çok Nemrut
Ne kadar az Yunus Emre (Yunus Emre, s: 13)

İkinci kitap Kikirikname. (1955-1960) Yaşamın türküsü, güldürmece, sevgi ışıkları Kikirikname'nin temelinde bulunan.

Sizinkisi de gülmek mi a kikirikler
Gülünce şöyle bir sunturlu gülmeli
Bir iki üç dişleri göstermeli
Sırıtmalı değil zangır zangır gülmeli

Yakaları kolalatmalı bir iki üç
Bir iki üç başları doğrultmalı
Boşuna değil bu öğütler inanın
Gülünce sabah akşam gülmeli
..... (Kikirikname-s: 49)

Üçüncü kitap Ases (1955-1960). Sevgi, sevgili, sevi şiirlerinden oluşmuş çoğunluk. Dizelerde aşkın nabzı atıyor. Sevgiyi boca ediyoruz içimize. Aşkın imbiğinden süzülen yaşamak sarıyor bizi.

.....
Öpüşmeli öpüşmek Asesleyin
İtişmek az daha alavlara doğru
Gülmeler öyle bir sinyal ki
Yıkanmalı yıkanmak kromlarda
Yaklaşmak az daha ışıklara doğru (Çıplak Ases, s: 68)

Hacivat'ın Karısı "Bütün Şiirleri"nin dördüncü kitabı. (1947-1954) Hacivat, Kamer Hanım, Suz-i Dilâra, Köçekçeler, Davul-Zurna, Halay yerli motiflerden çıka-

rılmış zengin ekinsel öğeler. Bunlar alımlı renkler, değişik anlamlar yüklenerek dünyaya, yaşama dönük bir anlayışın, bir felsefenin mesajını veriyorlar. Şiirleri okurken köçekçelerin gölgesinde şıkır şıkır yaşamı şakıyor, mutlanıyoruz. Hele Güzin'in Sonraki Yılları adlı şiirde bir insandaki aşkın tarihini ve bir kadında oluşturduğu psikolojiyi Güzin'in sıcak, ustaca iç dökü-şünden en iyi biçimde anlıyoruz. Etkilenip Güzin'i ya-şıyoruz.

.....
Ah ah ben evvelleri
Dağda büyümüş fidan gibiydim
Bir rüzgâr esmeye görsün
Tomurcuklanır çiçeklenirdim

Ama şimdi şu koltukta
Bir isteksizliktir bitiren içimi
Saçlarımı şöyle kaldırıyorum ya
Kaldırmasam da olur hani

Nasıl değişti erkeklerin hali
Anlayamadım kızım
Artık Salah Birsel bile geçmez
Penceremden sanırım (Güzin'in Sonraki Yılları, s: 92)

Şairin ilk yayımladığı şiir kitabı Dünya İşleri (1940-1946) Bütün Şiirleri'nde beşinci kitap olarak yer alıyor. Burada çocukluk günlerini, doğduğu evi ve mahallesini, koşup oynadığı sokağı, gençlik aşklarını, doğa tutkusunu dile getiriyor. Açık ve yalın şiirler bunlar. Halk Türkçesi, konuşma dili tüm içtenliğiyle balkıyor bu şiirlerde.

.....
Şimdi dağ rüzgarı ovaya karşı durmuştur
Ağaç toprağa karşı durmuştur
Su damlası göle
Göl havaya karşı durmuştur

Şimdi siyah beyaza doğru
Hasta doktora doğru
Erkek kadına doğru
İhtiyar gence doğru
Kurt kuzuya doğru
Hırsız mala doğru
Ve polis hırsıza doğru yaklaşmaktadır. (Dünya Senfonisi, s: 153)

Bir de Bütün Şiirleri kitabı dışında geçen aylarda Varduman adında ilk ve son yazdığı şiirlerinin toplamından oluşan bir kitabı çıktı. Bu kitabı Behçet Necatigil Şiir ödülünü aldı. Ben bu ödülü aslında bütün şiirlerine verilmiş bir ödül olarak görüyorum.

Genelde ozan tüm şiirlerinde tek sesliliği aşmış, kişilikli çoğul bir söyleme ulaşmıştır. Bir konuşma, bir söyleşi havası egemen şiirlerin bütününde. Kuyumcu titizliğiyle sözcükler yerli yerine konmuş, şiirler dengesini bulmuş. Dizelerde bir cümbüş, bir kaynaşma var. Yaşamın içinden geliyor, soluk alıyor şiirler; somut, nesnel gerçeklerle kuruyor öz yapısını. Ozan herşeye yeni gözlerle bakarak, her şeyi yeniden görmenin verilerini, yaratımlarını sunuyor bizlere.

Okuyun Salâh Birsel'in şiirlerini, günleriniz sevinç ve mutlulukla dolacak, yaşama daha bir sarılacak, yaşamı daha çok seveceksiniz.

(*) Salâh Birsel, Bütün Şiirleri, Ada Yayınları.

iskelede

Orhan Özben

karaköy iskelesi'nde
bir kadın

elleri altın
saçları altın

gün
akşama yakın

yıldızlar titrek
bulutlar ürkek

sarhoşluğu üzerinde
kaşları çatık

bir bakışla
denize salar gözlerini

bir saat
bir ömür

çalkalanır su
sallanır durur vapur

iskelede
düğüm düğüm

insanlar
yaşama doğru

umut

Neriman Calap

çek gözlerini bir tanem
çağırma beni
denizde yıkanmış güneşim / acı tüter
eskiyen günlere anlattım masalları
taşıdım geceleri gün ortasına
dönmesiz yollarda direngen yüreğim
gizemli alacasında kırgın dağgülü
bir güldeste bırakmış anılardan yarına

aysız gecelerimde ıtır kokusu
sildi yanılsama dolu günlerin ağusunu
anladım bitmeyecek bu düş
yaşama bir umutsun

"çanakkale türküsü" ve "kastamonu mektubu"na bir mektup

● Süleyman Şenel*

Doğrusu, sevgili ağabeyim Ahmet Özer sözünü etmeseydi, daha uzun zaman haberdar olamayacaktım; Kıyı dergisinde, Kastamonu ile ilgili birkaç yazının yayımlandığından. Hani vatanın her karış toprağı kutsal ya, yine de insanın ana-baba memleketi bir başka oluyor. Bu duygu beni de sardı ta Trabzon'da. Bir solukta okuttu bana, memleket sevdam Betül Tarıman(1) ve Nazif Evren'in(2) yazılarını "Ellerinize sağlık dostlar" diyesim geldi. Sağolun vefâkar kalemdaşlarım. Ama keşke Betül Tarıman, biraz daha dikkatli araştırsaydı ve yazsaydı konuk olduğu Kastamonu'yu ve keşke Nazif Evren, Tarıman'ın yazısını hiç görmeseydi.

İşte, bu "keşke"lerle karar verdim yazımı yazmaya. Amacım eleştiri değil, sadece birkaç sözle katkıda bulunmak. Böyle olmayacak mı bilgide gelişme? Sözü fazla uzatmaya ne gerek, sıralıyorum düşüncelerimi.

1. İhsan Ozanoğlu, "Çanakkale türküsü"nün şairi midir?

- İhsan Ozanoğlu, Çanakkale türküsü'nün şairi değildir. Bu şiiri kim ve ne zaman yazmıştır bilinmez. Hatta, bir saz şairi malı mıdır, yoksa anonim bir ürün müdür? Bu da bilinmez. Gerçi, bazı araştırmacılar (!) İ. Ozanoğlu'nun bu şiiri yazdığını hatta bestelediğini de söylerler; onun ağzından duyduğunu ve onun kaleminden çıkmış belgeler olduğunu iddia edenler de vardır ama. bunların doğruluğu tamamen kuşku götürür. .

Kuşkuludur, çünkü bu türkünün notası ve Arap harfleriyle yazılmış güftesi, daha Türkiye Radyolarında okunmaya başlamadan, yıllarca önce İstanbul'da yayımlanmıştır. Hatta, bu nota üzerinde bestekârının Kevser Hanım olduğu yazılıdır; ancak, bu da kuşkuludur.

İhsan Ozanoğlu, bu türküyü okuyan ve bize ulaşmasını sağlayan bir "Kaynak Kişi"dir. Türkü, Ankara Devlet Konservatuvarı adına yapılan 12. Halk Musikisi Derleme Gezilerinde, Kastamonu'da, Halil Bedi Yönetken, Muzaffer Sarısözen ve teknisyen Rıza Yetişen'den oluşan heyet tarafından, 14.7.1948 tarihinde, İ. Ozanoğlu'nun sesinden 1533/B-2 numaralı banda kaydedilmiştir. Bu band halen Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Folklor Arşivi'nde bulunmaktadır.

İlk kez Kastamonu'da ses kayıt cihazına tespit edilen Çanakkale Türküsüne, daha sonra Trakya ve Anadolu'nun pek çok yöresinde de rastlanılmıştır. Hatta Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Üsküp, Prizren, Arnavutluk, Makedonya, Kerkük ve Kırım gibi Türkiye dışında yaşayan soydaşlarımız arasında da yaygın olduğu öğrenilmiştir. Bu örneklerin büyük bir kısmının ses kayıtları ve notaları arşivlerimizde vardır.

Çoğumuzu şaşırtan şudur ki Muzaffer Sarısözen tarafından, İhsan Ozanoğlu'nun sesinden notaya alınarak Türkiye Radyo Kurumu THM Repertuvarına dahil edilen bu türkünün, sadece Kastamonu çeşitlemesi tanınmış ve yanlış bir tanımlama ile "Kastamonu Türküsü" olarak lanse edilmiştir. Yurt düzeyine de bu şekilde yayılmıştır. Buna karşılık, Ozanoğlu'ndan alınan bu türkünün melodisi ve güftesi hemen her yörede yakın bir benzerlik gösterir. Tabii farklı beyitler haiinde de okunur. Bu da normaldir. Şanlı Çanakkale zaferini kanlarıyla kazanan kahraman vatan evlatlarının acısı, halkımızı öylesine etkilemiştir ki bu acı yayıldıkça yayılmış, halkımızın dilinden düşmemiş ve buruk duygularla söylenir olmuştur. Belki de, asırlardır okunan bu melodiye, Çanakkale hatırası güfte olarak giydirilmiştir.

"Çanakkale Türküsü"nü, Ozanoğlu'nun dizeleri olarak yazan sayın Betül Tarıman, sayın Nezif Evren'i de kendi bilgisine ortak etmiştir. Ancak; Sayın Evren makalesinde bu türkünün TRT Müzik Dairesi Yayınları arasında yayımlanan 461 numaralı notasını da ilave edince bir çelişki ortaya çıkmıştır. Zira bu nota üzerinde de, "Kaynak Kişi"nin İhsan Ozanoğlu olduğu belirtilmiştir. "Kaynak Kişi"nin ise, türküyü ses kayıt cihazına okuyan ya da derlemeciye türküyü dikte ettiren kişidir. Yani türküyü hafızasında saklayan ve günün birinde bunu derlemeciye aktaran kişidir.

2. Gövco (Gövcoğlu) bir ozan mıdır?

- Sayın Tarıman, "Ilgaz dağlarını aştım da geldim" dizesi ile başlayan bir üçlemeyi "Gövcoğlu'nun dizeleri" olarak yazıyor. Acaba, Gövcoğlu'nu bir saz şairi olarak mı düşünüyor, ya da türküyü söyleyen kişi olarak mı?

Öncelikle bu türkü, aşık tarzı değil, bir halk şiiri tarzıdır. Yani, kimin söylediği belli değildir ve söyleyen de bir aşık kimliğinde değildir. Hele söyleyen Gövcoğlu hiç değildir. Böyle bir ozan(!) da yoktur. Gövcoğlu, gerdek gecesi, düşmanları tarafından öldürülen ve bu olay nedeniyle halkın diline düşmüş, akıbeti ile halkı etkilemiş bir olay kahramanıdır. Türkü bir "ağıt"tır. Ağıtlar, daha çok hazin olaylar -çoğunlukla da ölüm olayları- sonucunda söylenir. Ölen ya da öldürülen insanın ağıt söyleyebilmesi ise imkansızdır. Ölenin sevenleri, olayı ölenin ağzından anlatarak, yanık ezgilerini daha etkili güftelerle süslerler. Hatırlamak için de olay kahramanın adını kullanırlar. İşte, Gövcoğlu türküsü böyle örneklerden biridir.

3. "Kemani" mi?, "Kemâne" mi?

- Kastamonu'nun özellikle sahil kesimlerinde yaygın olarak kullanılan bu yaylı çalgı, "Kemâne" olarak tanınır ve halk dilinde kullanılır. Bu yanlışlık, herhalde dizgiden kaynaklanmıştır. ●

(*) İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi.

(1) Betül Tarıman, "Kastamonu Mektubu", Kıyı, S.86, 5/1993, s.28-29.

(2) Nazif Evren, "Çanakkale Türküsü", Kıyı, S.90, 9/1993, s.6

uğultulu tepe

Sıtkı Salih Gör

Göğsümün çığlığına yasla başını,
kuşlar başucumuzda ötüşüyor çünkü.
Göğsümün çığlığına yasla başını,
denizin yosunundan yoğurayım şiirimi.

Batan o gemiden kurtulan kim,
o ağır yükün altında ezilen mi,
gölgesini çıkmaz sokaklarda arayan,
ve azar azar yudumlayan içkisini.

Göğsümün çığlığına yasla başını,
ki güzelliğinle dolsun yüreğim.

sıvas'ta

Fahrettin Demir

"Dâr"a düşünce inancın yüzü,
Bir kıl ibrişimden sırat örülür.
Sırat geçilir bir kıl ucunda,

Ulaşır Sıvas'a.

Bir daha seğirir etleri,
Yüzülürken derisi Nesimi'nin.
Celladın kör bıçağından sızan kan,
Yılan dilli alevler olur.
Alevin tortusu duman,

Sıvas'ta.

Alacakaranlıktır dünya,
"Dâr"a çekilirken Hallaç Mansur.
Ulaşmaz "en el hak" Madımak'a.
Bir selam gönderir Bezirci'ye,

Sıvas'a.

Mansur'um seğirir cellat elinde,
"Dâr"a düşünce inancın yüzü.
Bir kuş kanadıyla selam salınır,
Behçet'e, Uğur'a, Sıvas'a.

Hasret'le...

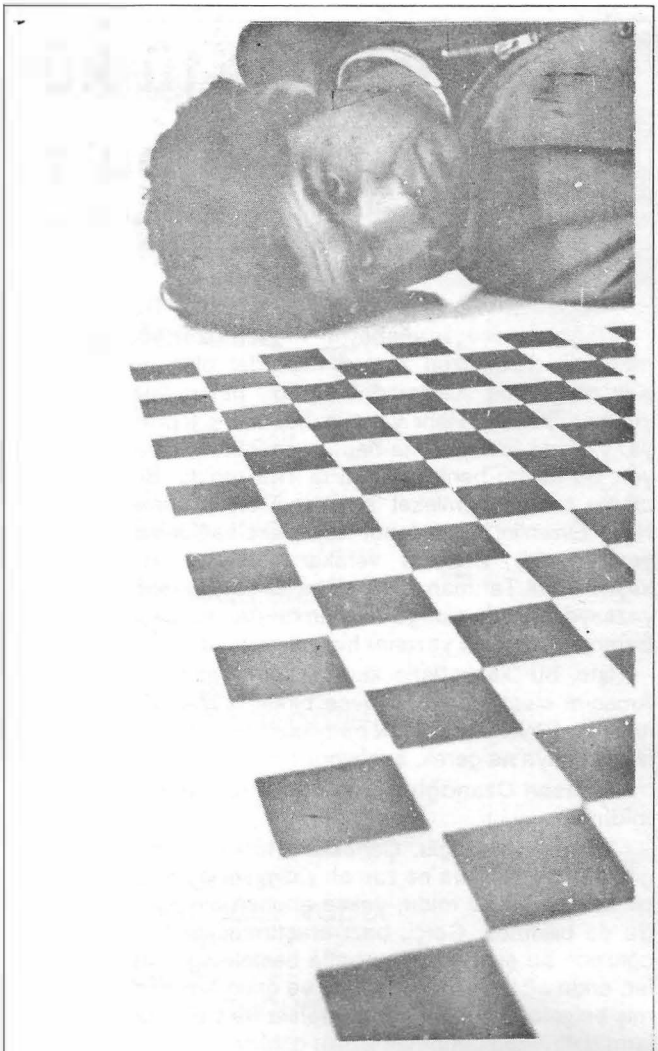

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

sensizlik

M. Naci Ünver

Yokluğunu kucaklıyorum geceleri
Gün ışıyınca çekip gidiyorsun koynumdan
Gün boyu ağlıyorum ardından

Geceleri kulaç atıyorum denizlerinde
Ay ışıyınca çekiliyor suların,
Gün ışıyınca kuruyor dudaklarım

Rüzgârların ılık esiyor her zaman
Güneşin yakıyor yüreğimi
Gün boyu bırakmıyorum ellerini.